

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1966

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΥ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνήλθεν εἰς ἕκτακτον συνεδρίαν τὴν 11ην Μαΐου 1966, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 6,30' μ.μ.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ὠμίλησεν, ὡς κατωτέρω, ὁ κ. **Κωνσταντῖνος Τσάτσος**, Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, ἔχων ὡς θέμα: «Πλάτωνος Πολιτικά — II. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ νόμοι»*.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΥ

II. ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΝΟΜΟΙ

1. Ἐάν τις ἠρωτᾷτο, ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς πολιτικῆς, ποῖος γενικώτερον ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς πολιτείας κατὰ Πλάτωνα, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ διὰ μιᾶς λέξεως: ἡ δικαιοσύνη. Ἡ δικαιοσύνη, ὡς τρόπος, ὡς εἶδος, τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ δικαιοσύνη ἢ τοποθετοῦσα ἕκαστον ἄτομον εἰς τὴν θέσιν τὴν κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἀνήκουσαν, καὶ ἐπιτάσσουσα τὴν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἄσκησιν παρ' αὐτοῦ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας, τῆς προσidiaζούσης εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν παιδείαν του, οὕτω δὲ καὶ ἀναπτύσσουσα καὶ πάσας τὰς ἀρετάς, πάσας τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς αὐτοῦ δυνατόμεις. Ἐν τούτῳ ἐγκρίεται καὶ ἡ μόνιμος, ἡ πραγματικὴ εὐδαιμονία, πρὸς τὴν ὁποίαν μόνον μία φέρει ὁδὸς, ἡ κατὰ δικαιοσύνην ὀργάνωσις τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς πολιτειακῆς ζωῆς.

Πολιτικὴ εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ μέθοδος πραγματοποιήσεως, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τῆς δικαιοσύνης, μέθοδος συνθέτουσα τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ σκοπὸς αὐτὸς πραγματοποιεῖται, εἴτε ταῦτα εἶναι πρόσωπα, εἴτε θεσμοί.

2. Ἴνα ἐπιτυχῶς ἐπιδιώξῃ τις ἓνα σκοπὸν, πρέπει πρωτίστως νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον ὁμως σκοπὸς πάσης ὀρθῆς πολιτικῆς πράξεως εἶναι

* Βλ. καὶ ἄνωτ., Ἐκτακτον συνεδρίαν τῆς 27ης Ἀπριλίου 1966, ἐνθα ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας: I. Οἱ σκοποὶ τῆς πολιτείας.

μία ιδέα, ή δικαιοσύνη, έπεται ότι ό πολιτικώς πράττων πρέπει να έχει κατά πρώτον λόγον τήν ικανότητα τοῦ νοεῖν ιδέας, πρέπει να κατέχει τήν επιστήμην, δι' ης αἱ ιδέαι γινώσκονται, και τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τήν νόησιν ταύτην. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ὁ νοῦς. Ὁ νοῦς ὅμως ὁ νοῶν τὰς ιδέας, ὁ κατεχόμενος ειδικώτερον ἀπὸ τήν ιδέαν τῆς δικαιοσύνης, κατέχεται και ἀπὸ τήν ἐν τῇ ιδέᾳ ταύτῃ ἐνυπάρχουσαν ἐπιταγὴν τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς. Λειτουργῶν και ὡς πρακτικὸς νοῦς, ὀφείλει τήν ιδέαν ταύτην να τήν μετουσιώση εἰς πράξιν, και δὴ εἰς πράξιν πολιτικὴν. Κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ πρακτικοῦ τούτου νοῦ και ἐπομένως πρὸς ἔμπρακτον καθιέρωσιν τῆς δικαιοσύνης, ὀφείλει να ἐνεργήσῃ ὁ πολιτικὸς και δι' αὐτοῦ ἡ πολιτεία· και πᾶσα πράξις συντελουμένη ἐν αὐτῇ εἰς τοῦτο πρέπει να κατατείνῃ¹.

Ἄλλὰ ὁ νοῦς καθίσταται ἐνεργὸς δύναμις ἐν τῇ διαλεκτικῇ μεθόδῳ πρὸς σύλληψιν τῶν ιδεῶν, τήν δὲ διαλεκτικὴν μέθοδον και τήν ἐκ ταύτης ἀπορρέουσαν γνῶσιν και ἐπιστήμην κατέχουν μόνον οἱ φιλόσοφοι.

«Ἐὰν μὴ . . . ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι και δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως και ικανῶς, και τοῦτο εἰς ταῦτόν συμπίεση, δυνάμις τε πολιτικὴ και φιλοσοφία, τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα . . . ταῖς πόλεσι' δοκῶ δ' οὐδὲ τῶ ἀνθρωπίνῳ γένει. . . »².

Ὁ Πλάτων ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἡ ρῆσις αὐτῆ θα προεκάλει τὰ σκώμματα και τοὺς σχετλιασμοὺς ὄλων τῶν ἀθηναίων. «Ὡς πολὺ παρὰ δόξαν ὀηθήσεται»³.

Ἐγνώριζεν ἐξ ἄλλου ὅτι θα παρενοεῖτο, διότι ἄλλη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ φιλοσόφου τήν ὁποίαν ὁ Πλάτων ὑποθέτει και ἄλλος ὁ φιλόσοφος, κατὰ τήν κοινήν ἀντίληψιν.

3. Φιλόσοφος βεβαίως εἶναι κατὰ Πλάτωνα ὁ ικανὸς να συλλαμβάνῃ ιδέας, τὰ αἰώνια διὰ πᾶσαν ὄψιν τῆς ζωῆς παραδείγματα, τὰ ἀπόλυτα κριτήρια, ἐφ' ὧν θεμελιῶνται και ἡ θεωρία και ἡ πράξις. Ἄλλὰ ὁ ὀρισμὸς οὗτος εἶναι μεστὸς ειδικωτέρων προσδιορισμῶν⁴.

1. Νόμ. 631 α.

2. Πολ. 473 d. Βλ. και 499 b, 501 e, Νόμ. 690 b.

3. Πολ. 473 e. Βλ. και Πολ. 473 c: «Εἰρήσεται δ' οὖν, εἰ και μέλλει γέλωτί τε ἀτεχνῶς ὡσπερ κῆμα ἐκγελῶν και ἀδοξία κατακλύσειν», 498 d: «τὸ μέντοι μὴ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις τοὺς πολλοὺς θαῦμα οὐδέν».

4. Πολ. 485 α - 486 e.

Δὲν εἶναι φιλόσοφος ὁ συλλαμβάνων μόνον τὰ ἐπὶ μέρους συγκεκριμένα καὶ μὴ ἀναφέρων ταῦτα εἰς τὰς ἰδέας, δηλαδή ὁ ἐρευνῶν μὲν κατ' ἔκτασιν πᾶσαν τὴν ρευστὴν πραγματικότητα, οὐχὶ ὅμως εἰς βάθος, οὐχὶ ὑπὸ τὸ φῶς σταθερῶν κριτηρίων⁵.

Δὲν εἶναι φιλόσοφος — ἐὰν θέλωμεν ἐνδύσει ὄρους συγχρόνους τὰς πλατωνικὰς σκέψεις — ὁ σήμερον ὀνομαζόμενος διανοούμενος, ὁ μονοπλεύρως ἔχων ἀνεπτυγμένας τὰς διανοητικὰς του δυνάμεις, ἢ καὶ ὁ ταλαντοῦχος ἐρασιτέχνης, — ὁ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πλάτωνος, «φιλοθεάμων καὶ φιλήκοος καὶ τῶν τεχνιδρίων μαθητικός»⁶. Ὁ κατὰ τρόπον διεστραμμένον καὶ ἀκατάστατον μορφωμένος εἶναι κατὰ Πλάτωνα ἐπικινδυνωδέστερος τῶν στερουμένων μορφώσεως, οἵτινες συγχάκις πολλὰ δύνανται νὰ συλλάβουν διὰ τοῦ κοινοῦ νοῦ. «Οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν οὐδὲ ἢ σφοδρὰ ἀπειρία τῶν πάντων οὐδὲ μέγιστον κακῶν, ἀλλ' ἢ πολυπειρία καὶ πολυμαθία, μετὰ κακῆς ἀγωγῆς, γίγνεται πολὺ τούτων μείζων ζημία»⁷. Φιλόσοφος δὲν εἶναι ὁ ἔχων ἀνεπτυγμένην μόνον τὴν διάνοιαν καὶ στερούμενος ἦθους⁸. Ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν σωκρατικὴν ἀρχήν, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων οὐδέποτε ἐγκατέλειπεν, «οὐδέεις ἐκὼν κακὸς»⁹ καὶ ὁ κατανοῶν τὸ ὀρθὸν καὶ πράττει τοῦτο, τοῦλάχιστον κατὰ κανόνα, ἔπεται, ὅτι οἱ ὄντες πράγματι ἐλεύθεροι καὶ γνωρίζοντες, ὡς οἱ φιλόσοφοι, τὸ τῆ πόλει πρέπον, τοῦτο καὶ θὰ πράξουν¹⁰. Εἶναι συνεπῶς ἦθος καὶ διάνοια ἀρρήκτως συνδεδεμένα. «Δειλιῆ καὶ ἀνελευθέρῳ φύσει φιλοσοφίας ἀληθινής . . . οὐκ ἂν μετεῖη»¹¹.

Γνώρισμα τῆς τοῦ φιλοσόφου φύσεως εἶναι ἡ ἁρμονικὴ συνανάπτυξις καὶ συλλειτουργία τῆς σοφίας, τῆς ἀνδρείας, τῆς σωφροσύνης καὶ πρὸ παντὸς τῆς δικαιοσύνης, δηλαδή ὅλων τῶν βασικῶν ἀρετῶν, ὥστε ἡ προσωπικότης νὰ διαπλάσσεται κατὰ τρόπον σφαιρικὸν καὶ ἰσορροπὸν¹².

Ὁ φιλόσοφος πρέπει μάλιστα νὰ συνδνάξη, κατὰ τὸ ὀρθὸν μέτρον, καὶ ἀντιθέτους ἀρετάς, ἀντιθέτους ιδιότητας, τὴν μεγάλην κινητικότητα τῆς σκέψεως πρὸς

5. Πολ. 490 b, 486 a, 484 c-d.

6. Πολ. 475 d.

7. Νόμ. 819 a.

8. Πολ. 484 d, 519 a, Νόμ. 698 b-c, 875 a-b.

9. Νόμ. 689 a-b, ἰδίᾳ 734 b.

10. Πολ. 500 d-e.

11. Πολ. 486 b.

12. Πολ. 487 a: «. . . εἰ μὴ φύσει εἶη μνήμων, εὐμαθής, μεγαλοπρεπής, εὐχαρῆς, φίλος τε καὶ συγγενῆς ἀληθείας, δικαιοσύνης, ἀνδρείας, σωφροσύνης. . .», Πολ. 485 e. Πολ. 486 d: «Ἐμμετρον ἄρα καὶ εὐχαρῆν ζητῶμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις διάνοιαν φύσει, ἣν ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος ἰδέαν ἐκάστου τὸ αὐτοφυῆς εὐάγωγον παρέξει».

τὴν εὐστάθειαν τοῦ χαρακτῆρος, τὴν δυναμικότητα πρὸς τὴν μετριοπάθειαν, τὴν ἀνδρείαν πρὸς τὴν πραότητα¹³.

Συνελόντι δ' εἶπεῖν, φιλόσοφος εἶναι ὁ κατὰ τὴν ψυχὴν καλῶς ἀγαθός¹⁴, ὁ καθ' ὅλας τὰς ἀναφορὰς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς ὄλων τῶν ἰδεῶν ὠλοκληρωμένος ἄνθρωπος.

Τοιούτους ἀνδρας θέλει ὁ Πλάτων νὰ ἰδῆ βασιλεύοντας καὶ οὐχὶ τοὺς σοφιστὰς ἢ καὶ τοὺς φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς του, ἢ καὶ τῆς ἰδικῆς μας¹⁵.

4. Ἐμπλεως ἀπὸ τὸ ἀγαθὸν ὁ φιλόσοφος ἡγέτης πρέπει νὰ ἐξουσιάζῃ τῆς πολιτείας ἀπεριορίστως¹⁶. Τί ἐστὶ δίκαιον, ὁρίζει δι' αὐτὸν ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος, ὁ νόμος τοῦ νοῦ.

Οὐδεὶς ἄλλος νόμος εἶναι ὑπέρτερος τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, τοῦ νόμου τοῦ νοῦ: «Ἐπιστήμης γὰρ οὔτε νόμος, οὔτε τάξις οὐδεμία κρείττων»¹⁷. Διὸ καί, ὅπου ὑπάρχουν φορεῖς τοῦ νόμου τούτου, πάντες οἱ ἄλλοι νόμοι σιγῶσι. Διότι ὁ νοῦς, ἀναχωρῶν ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἐλεύθερος καὶ ἀδέσμευτος, φθάνει μέχρι τῆς πλήρους συλλήψεως τοῦ συγκεκριμένου καὶ τῆς ἐξαντλητικῆς κρίσεως αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτου τοῦ γεγονότος θεμελιούται τὸ δικαίωμα τοῦ φορέως τοῦ νοῦ, νὰ θέτῃ ἐλευθέρως παγίους νόμους, ὅπου τοῦτο κρίνει σκόπιμον, καὶ νὰ τοὺς καταργῇ ἐπίσης ἐλευθέρως, οὕτω δὲ νὰ ἴσταται πάντοτε ὑπεράνω τοῦ τεθειμένου νόμου.

5. Ἡ ὑπαρξις τοιούτων φιλοσόφων, εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ὁποίων θὰ συμπέσῃ καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς, ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς κατ' ἰδέαν πολιτείας. Ἄνευ αὐτῶν τὸ οἰκοδόμημα καταρρέει. Γνωρίζει δὲ ὁ Πλάτων ὅτι ἡ προϋπόθεσις αὕτη καθιστᾷ τὴν πολιτείαν του πραγματοποιήσιμον μόνον μεταξὺ θεῶν ἢ τέκνων θεῶν, οὐχὶ μεταξὺ ἀνθρώπων¹⁸. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον κυρίως ὠκοδόμησε καὶ

13. Πολ. 503 d. Δὲν εἶναι ἐπομένως βασιλικὸς ἀνὴρ ὁ φιλόσοφος, ὁ καθαρὸς μεταφυσικός, τὸν ὁποῖον περιγράφει εἰς τὸν Θεαίτητον 173 d-175 b.

14. Πολ. 489 a.

15. Ἐφ' ὅσον ἄξιοι νὰ ἀρχωσιν εἶναι οἱ φιλόσοφοι οἱ καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸ ἀγαθόν, οἱ μόνον τοῦτο ὑπερηγοῦντες καὶ οἱ ὡς ἐκ τούτου ἀρνούμενοι πᾶσαν ἄλλην σκοπιμότητα, πᾶσαν ἄλλην πολιτικὴν, εἶναι φυσικὸν νὰ θεωρῆ ὁ Πλάτων ἑαυτὸν ὡς τὸν μεγαλύτερον πολιτικὸν τοῦ καιροῦ του, μεγαλύτερον τῶν θεωρουμένων μεγάλων τῆς ἐποχῆς του. «Οἶμαι μετ' ὀλίγων Ἀθηναίων, ἵνα μὴ εἶπω μόνος, ἐπιχειρεῖν τῇ ὡς ἀληθῶς πολιτικῇ τέχνῃ καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ μόνος τῶν νῦν» Γοργ. 521 d.

16. «Τὸ δ' ἄριστον οὐ τοὺς νόμους ἐστὶν ἰσχύειν, ἀλλ' ἀνδρα μετὰ φρονήσεως βασιλικόν». Πολιτ. 294 a-d, 296 e, 297 a, Νόμ. 875 c, Πολ. 425 a-e.

17. Νόμ. 875 c.

18. Νόμ. 739 d: «Ἡ μὲν δὴ τοιαύτη πόλις, εἴτε πον θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν αὐτὴν οἰκοῦσι πλείους ἑνός, οὕτω διαζῶντες εὐφρανόμενοι κατοικοῦσι».

τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων, εἰς ἣν οἱ ἄρχοντες δὲν εἶναι φιλόσοφοι, καὶ εἰς ἣν συνεπῶς ἐλλείπει ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύμπτωσις φιλοσοφίας καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας. Τὴν σοφίαν τῶν φιλοσόφων τῆς Πολιτείας ἀντικαθιστῶσιν εἰς τοὺς Νόμους δύο στοιχεῖα: ἀφ' ἐνὸς σὺ σ τ η μ α κ α ν ὄ ν ω ν δ ι κ α ἰ ο υ, ἀποτελοῦν ἔκφρασίιν τινα ἀποκρυσταλλωμένην καὶ ἐξειδικευμένην τοῦ νοῦ, καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ φ ρ ὄ ν η σ ι ς τ ῶ ν ἀρχόντων.

Ἄνδρες ἔχοντες οὐχὶ σοφίαν, ἀλλὰ φρόνησιν, εἶναι οἱ ἔχοντες μὲν ἡλαττωμένην φιλοσοφικὴν παιδείαν, ὕγιᾶ ὅμως ἀντίληψιν περὶ τοῦ πρακτέου, στηριζομένην εἰς τὴν πείραν καὶ εἰς τὸν ἀπλούτερον, τὸν μὴ διαλεκτικῶς τελειωθέντα στοχασμόν, ἄνδρες ἔχοντες ἐν ταυτῷ καὶ ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην καὶ αὐτονοήτως τὴν κρατίστην ἀρετὴν, τὴν δικαιοσύνην¹⁹. Ἡ διαφορὰ τῶν ἡγετῶν τῆς πολιτείας τῶν Νόμων ὑπάρχει ἐπομένως μόνον εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀρετίας διαλεκτικῆς παιδείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ σοφίας.

Ὅπως ὁ φιλόσοφος, οὕτω καὶ ὁ διὰ φρονήσεως προικισμένος ἄρχων τῶν Νόμων δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸν οἰονδήποτε δεξιοτέχνην τῆς σκέψεως. Φρόνιμος εἶναι ὁ δι' ὄλων τῶν ἀρετῶν, πλὴν τῆς τελείας σοφίας, κοσμούμενος²⁰. Πρέπει ἐπομένως καὶ ὁ ἄρχων τῆς πολιτείας τῶν Νόμων, ὅχι μόνον νὰ ἐννοῇ τὸ ὀρθὸν διὰ τῆς φρονήσεως, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡ λοιπὴ του ψυχὴ νὰ μὴ ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι ἀποδέχεται ἢ φρονήσῃς του, διότι ἡ μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀντίθεσις μαρτυρεῖ τὴν χειρίστην ἀμάθειαν²¹. Μόνον ἡ ἐνιαίως πρὸς τὸ ὀρθὸν στρεφομένη, εἶναι ψυχὴ φρόνιμος καὶ ἡγετικὴ²².

19. Διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς φρονήσεως βλ. Νόμ. 631 c-d, 688 b, 689 d, 710 a, 963 c.

20. Νόμ. 631 c. Στοιχεῖον τῆς φρονήσεως εἶναι ἡ χάραξις τῆς πορείας τῆς πολιτείας, ἡ πρόβλεψις τῶν ἐσομένων, ἡ θέσπισις κανόνων πρὸς ρύθμισιν τῶν μελλόντων γενέσθαι. Ὅτι τὸ προορᾶν εἶναι ἴδιον τῶν ἀρχόντων, τονίζει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης: «τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾶν ἄρχων φύσει. . .». Πολιτικά 1252 a.

21. Νόμ. 689 a.

22. Ἡ φρόνησις ἀποτελεῖ τὴν ἡγεμονεύουσαν ἀρετὴν, διότι δι' αὐτῆς κατευθύνεται ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ἀγαθόν, αὕτη ὀρίζει τὴν πορείαν καὶ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς πράξεως. Νόμ. 688 b, 965 c. Ἡ φρόνησις διαφέρει τῆς σωφροσύνης. Ὅπως ἡ σοφία, οὕτω καὶ ἡ φρόνησις θέτει τὸ κατὰ λόγον ὀρθόν· ἔχει κατὰ τοῦτο ἐνεργητικὸν χαρακτῆρα. Ἀντιθέτως ἡ σωφροσύνη ἔχει παθητικὸν χαρακτῆρα· ἀποτελεῖ τὴν ἀρετὴν δι' ἧς δέχεται τις τὰς ἐπιταγὰς εἴτε τῆς σοφίας εἴτε τῆς φρονήσεως καὶ συμμορφοῦται πρὸς αὐτάς. Νόμ. 710 a.

Ἡ τοιαύτη φρόνησις ἐπομένως πρέπει νὰ ὑπάρχη παρὰ τοῖς ἄρχουσι. Διὰ τὰ κατώτερα ὄργανα τῆς πολιτείας τῶν Νόμων, φαίνεται ὅτι θὰ ἦρκει καὶ εἰς κατώτερος ἀκόμη βαθμὸς νοητικῆς ἰκανότητος, ὁ τῆς ἀληθοῦς δόξης (Νόμ. 632 c).

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι αἱ ἀρεταὶ παρὰ Πλάτωνι ἀποτελοῦν ἄρρηκτον ἐνότητα. Αἱ ἀρεταὶ

Ὁ Πλάτων ἔθεσεν οὕτω εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πολιτείας τῶν Νόμων ἄνδρας, οἱ ὅποιοι, καὶ ἂν δὲν δύνανται νὰ ταυτίζονται πρὸς τὴν ἰδέαν, εὐρίσκονται πλησιέστατα αὐτῆς, «ἀθανασίας ἐγγύτατα»²³. Ἰδίᾳ οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ ἀνώτατον πολιτειακὸν ὄργανον, τὸ λεγόμενον «*νυκτερινὸν συμβούλιον*», πρόπει νὰ συλλαμβάνουν ὠρισμένους «τρόπους» τῆς ἰδέας πλήρως, ἢ σχεδόν, ὅπως οἱ φιλόσοφοι²⁴.

Δὲν παραλείπει μάλιστα νὰ τονίσῃ ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ ἄρχοντες γνωρίζουν τὸν «σκοπὸν»²⁵ τῆς πολιτείας, δηλαδὴ γνωρίζουν τὴν ἰδέαν, τὸ παράδειγμα. Διαβλέπουν τουτέστιν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ φιλόσοφος γινώσκει πλήρως διὰ τῆς διαλεκτικῆς²⁶. Μόνον τοιοῦτοι ἄνδρες θὰ ἠδύνατο ἐπὶ ἐδραίων βάσεων νὰ θεμελιώσωσι μίαν ὀρθὴν πολιτείαν, ἔστω καὶ ἐγγυτέραν τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, καὶ νὰ τὴν διατηρήσωσιν εἰς τὸ πρότερον ὕψος.

6. Ἄλλὰ καὶ ἔξω ἀκόμη τοῦ πλαισίου τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν, μόνον τοιοῦτοι ἄνδρες, ἐὰν ἐνεφανίζοντο εἰς τὰς πραγματικὰς πολιτείας, θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ συντελέσουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν κακῶς κειμένων. Ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν ἀθλιότητων αἱ ὁποῖαι τὸν περιέβαλλον, τοιοῦτον ἄνδρα ὠραματίζετο ὁ Πλάτων, ὡς σωτῆρα τῆς ἰδίας του πόλεως, καίτοι ἐγνώριζε τὰς ἀντιδράσεις, ἃς ἡ παρουσία του θὰ προεκάλει.

«Νῦν δὲ ἀνθρώπου τολμηροῦ κινδυνεύει δεῖσθαί τινος, ὃς παρησίαν διαφερόντως τιμῶν, ἔρει τὰ δοκοῦντ' ἄριστ' εἶναι πόλει καὶ πολίταις, ἐν ψυχᾷ διεφθαρμέναις τὸ πρότερον καὶ ἐπόμενον, πάσῃ τῇ πολιτείᾳ, τάττων, ἐναντία λέγων ταῖς μεγίσταισιν ἐπιθυμίαις καὶ οὐκ ἔχων βοηθὸν ἀνθρώπου οὐδένα, λόγῳ ἐπόμενος μόνῳ, μόνος»²⁷.

αὗται ἀποτελοῦν τὴν μίαν ἀρετὴν — τὴν ἰκανότητα νὰ πράττῃς ἐνσυνειδήτως τὸ ἐπιτασσόμενον ἀπὸ τὸν λόγον. Τοῦτο τὸ στοιχεῖον εἶναι σαφές καὶ εἰς τὴν ἀρετολογία τῶν Νόμων. Νόμ. 632 e, 963 c. Βλ. καὶ Πρωτ. 349 b-c.

23. Νόμ. 739 e.

24. Νόμ. 951 d, 961 a, 969 a-c. Δι' αὐτοὺς λέγει ὁ Πλάτων, ὅπως πᾶς τέλειος πολίτης «μὴ μόνον δεῖν πρὸς τὰ πολλὰ βλέπειν δυνατὸν εἶναι, πρὸς δὲ τὸ ἐν ἐπιείεσθαι, γινῶναι τε καὶ γνόντα πρὸς ἐκεῖνο συντάξασθαι πάντα ξυνορῶντα». Διότι αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ἢ τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ παράδειγμα, εἰς τὸ σταθερὸν κριτήριον. «Ἄρ' οὖν ἀκριβεστέρα σκέψις θέα τ' ἂν περὶ ὄτουσιν ὄψουσιν γίγνοιτο ἢ τὸ πρὸς μίαν ἰδέαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνομοίων δυνατὸν εἶναι βλέπειν» 965 b-c. Βλέπε καὶ 962 a. Εἰδικῶς διὰ τὸ νυκτερινὸν συμβούλιον βλ. καὶ Νόμ. 969 c. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἀποκαλεῖ ὁ Πλάτων «ἄγκυραν πάσης τῆς πόλεως». Νόμ. 961 c. Διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ Συμβουλίου τούτου βλ. Νόμ. 951 d - 952 a.

25. Νόμ. 962 a.

26. Ἰδιαίτατα ἀποβλέπει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς οὐσίας τοῦ θείου. Νόμ. 966 c, 967 d, 821 a. Βλ. καὶ Τίμ. 29 d.

27. Νόμ. 835 c.

7. Πάντα ταῦτα βεβαίως δὲν ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἀσκοῦντας οἰονδήποτε πολιτικὸν λειτουργήμα, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἐξουσιάζοντας αὐτῶν τῶν δημοσίων λειτουργῶν. Αὐτοὶ μόνον πρέπει νὰ θεωροῦνται ἄνδρες βασιλικοὶ ἢ πολιτικοὶ — δύο ὅροι διὰ τὸν Πλάτωνα ταυτῶσται²⁸. «Τὴν γὰρ ὄντως οὖσαν βασιλικὴν οὐκ αὐτὴν δεῖ πράττειν, ἀλλὰ ἀρχεῖν τῶν δυναμένων πράττειν, γινώσκουσαν τὴν ἀρχὴν τε καὶ ὁρμὴν τῶν μεγίστων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐγκαιρίας τε πέρι καὶ ἀκαιρίας, τὰς δ' ἄλλας τὰ προσταχθέντα δρᾶν»²⁹.

Προσὸν ἐπομένως τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς δὲν εἶναι τὸ ἀμέσως πράττειν, καὶ τὸ κατέχειν τὰς διὰ τὸ πράττειν, πρὸς οἰονδήποτε κατεύθυνσιν, ἀπαιτουμένας τεχνικὰς γνώσεις καὶ εἰδικὰς ἐμπειρίας. Μία εἶναι ἡ τέχνη τοῦ πολιτικοῦ: τὸ ἀρχεῖν, τὸ κατανοεῖν τὴν οὐσίαν «τῶν μεγίστων», δηλαδὴ τῶν βασικῶν προβλημάτων, τὸ ἐγκαιρον καὶ ἀκαιρον πάσης ἐνεργείας, τὸ ἀδιαλείπτως ἐποπτεύειν τῶν πραττόντων, ἐν μιᾷ λέξει, τὸ πολιτικῶς σκέπτεσθαι καὶ ἐνεργεῖν. Ἡ εἰδικότης τοῦ ἀληθοῦς πολιτικοῦ εἶναι ἡ γενικότης.

8. Φιλόσοφοι ἢ καὶ μετὰ φρονήσεως προικισμένοι ἄνδρες, ὡς τοὺς δραματίζεται ὁ Πλάτων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι οἱ πολλοί. Ἐὰν δὲ φιλόσοφοι πρόεπη νὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας, ἀποκλείεται νὰ εἶναι ἄρχοντες οἱ πολλοί. «Φιλόσοφον . . . πλῆθος ἀδύνατον εἶναι»³⁰. Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐπομένως κατ' ἀνάγκην θὰ ἀσκῆται παρὰ τῶν ὀλίγων φιλοσόφων ἢ παρὰ τῶν ὀλίγων νομοθετῶν τῶν Νόμων, συνεπικουρουμένων ὑπὸ τῶν κατ' ἐξοχὴν φρονίμων καὶ ἀνδρείων μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Αὐτοὶ ἔχουν τὰ προσόντα ἵνα καθέξουν τὴν ἐξουσίαν, αὐτοὶ ἵνα ἀνθέξουν εἰς τοὺς πειρασμοὺς οἱ ὁποῖοι τὴν περιβάλλουν. Αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι, καὶ ἐνδεχομένως ὁ ἄριστος τούτων, ὁ εἷς. Πάντοτε αἱ συγκροτήσεις τῶν πολιτειῶν θὰ ἔχουν τὴν μορφήν πυραμίδος, ὄχι μόνον διότι οἱ πολλοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἡγηθοῦν, ἀλλὰ καὶ διότι μεταξὺ τῶν ἀξίων πάντως ὑπάρχουν οἱ ἀξιώτεροι, οἱ ὁποῖοι πρέπει καὶ μόνον νὰ ἐξουσιάζουν³¹. Ταῦτα δὲ ἰσχύουν διὰ πᾶσαν μορφήν πολιτεύματος. Εἴτε ἐπομένως οἱ ἄριστοι ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολλῶν εἴτε ἄλλως, ἀμετακίνητος παραμένει ἡ ἀρχή, ὅτι ἡ ἀσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ἔργον τῶν ὀλίγων.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν πάσης ὁρθῆς κατὰ Πλάτωνα πολιτείας ἡ μορφήν πρέπει νὰ εἶναι ἀριστοκρατικὴ³². Διότι, ὅπως ὁ ὅρος «δικαιοσύνη» ἔχει διάφορον τῆς

28. Πολιτ. 267 c, 305 c-d, 311 c.

29. Πολιτ. 305 c-d.

30. Πολ. 494 a, 499 d, Εὐθόδ. 281 a. Πολ. 428 e.

31. Νόμ. 715 c.

32. Πολ. 445 d, Νόμ. 681 c.

σήμερον καθιερωμένης σημασίαν παρὰ Πλάτωνι, οὗτω ἔχει διάφορον σημασίαν καὶ ὁ ὄρος ἀριστοκρατία. Μόνον εἰς τὸν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης ἀριστον ἀνήκει ἢ ἡγεσία. Οὐδεμία ἄλλη ἀριστεία καθιεροῖ τὸν ἡγέτην³³.

Οἱ ὀλίγοι καὶ ἀριστοὶ ἄρχοντες ἀποτελοῦν τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ ἐνὸς πρωταρχικοῦ νοήματος, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐπομένως συναποτελοῦν κοινότητα σκέψεως καὶ ἐνότητα δράσεως καὶ ἐπιδιωκτέων σκοπῶν. Πρέπει κατ' ἀκολουθίαν, ἀπολύτως συντονισμένοι, νὰ δροῦν ὡς εἷς ἄνθρωπος, ὡς εἷς νοῦς³⁴. Ὅπου τοιαύτη ἐνότης μεταξὺ τῶν ἀρχόντων ἐλλείπει, ἢ πολιτεία ἀποσυντίθεται. Τὴν ἐνότητα ταύτην ἐξασφαλίζει εἰς μὲν τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν αὐτὴ αὕτη ἢ ἐνότης τοῦ νοῦ τῶν φιλοσόφων, εἰς δὲ τοὺς Νόμους, ἐπιπροσθέτως οἱ ἐγκαθιδρομένοι «εὐθνοὶ», οἱ κατὰ τινα τρόπον ἐλεγκταὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ ἐλέγχοντες τοὺς διαχειριζομένους τὰ κοινὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καί, ὡς εἰκός, καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς μεταξὺ αὐτῶν ὁμολογίας³⁵.

9. Ἐὰν πρῶτον γνῶρισμα τῶν ἡγετῶν τῆς πολιτείας εἶναι τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν, δεύτερον γνῶρισμα εἶναι ἡ ἀνιδιοτέλεια αὐτῶν³⁶.

Ἐὰν πᾶς πολίτης ὀφείλῃ νὰ προσφέρῃ ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὴν πολιτείαν, ἀνευρίσκων τὸν καλύτερον ἑαυτὸν του εἰς τὴν καθολικὴν αὐτὴν προσφορᾶν, τοῦτο ἰσχύει ἀπολύτως διὰ τὴν τάξιν ἐξ ἧς ἀναδεικνύονται, ἐν τῇ κατ' ἰδέαν πολιτείᾳ, οἱ ἄρχοντες, τὴν τάξιν τῶν φυλάκων.

Οἱ φύλακες, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς πολίτας, οὐδὲν ἔχουν ἴδιον, οὔτε οἰκογένειαν, οὔτε περιουσίαν. Τρέφονται ἐκ τῆς πολιτείας καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς τεκνοποιοῦν. Ὑπάρχουν ἐκ τῆς πολιτείας καὶ διὰ τῆς πολιτείας. Τοῦτο ἰσχύει ὄχι μόνον διὰ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν μέλλοντας ἡγέτας, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα ἀσκοῦντα δημόσιον λειτούργημα, ἀκόμη καὶ τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου, τοῦ φύλακος εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς χώρας.

Καὶ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων ἢ πρόθεσις τοῦ φιλοσόφου νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ιδιοτέλειαν, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ἡγέταις, εἶναι προφανής. Ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ συμβιβαστικοῦ πρὸς τὰ πράγματα κλίματος τῶν Νόμων ἀναγνωρίζεται ὅτι ἢ πλήρης κα-

33. «. . . ὡς ἡμεῖς τῇ σῆ πόλει ἀρχὰς οὐθ' ὅτι πλούσιός ἐστίν τις δώσομεν, οὐθ' ὅτι τῶν τοιούτων ἄλλο οὐδὲν κεκτημένος, ἰσχὸν ἢ μέγεθος ἢ τι γένος· ὅς δ' ἂν τοῖς τεθεῖσι νόμοις εὐπειθέστατός τε ἦ καὶ νικᾷ ταύτην τὴν νίκην ἐν τῇ πόλει, τούτῳ φαμέν καὶ τὴν τῶν θεῶν ὑπαρξίαν δοτέον εἶναι τὴν μεγίστην τῷ πρώτῳ. . .». Νόμ. 715 b-c.

34. Νόμ. 965 b, Πολ. 463 b.

35. Νόμ. 945 b-e.

36. Πολ. 422 d, 462 b-d, 466 a, Νόμ. 740 a, 743 c.

τάργησις τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας δημιουργεῖ τάξιν πραγμάτων ἀβάστακτον διὰ τὸν μὴ ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας λυτρωθέντα ἄνθρωπον, καί, ἀντὶ τῶν μέτρων τούτων, θεσπίζονται ποικίλα ἐπιεικέστερα, δι' ὧν, ἀφ' ἑνὸς ρυθμίζεται κατὰ τρόπον αὐστηρὸν ὁ ὅλος οἰκογενειακὸς βίος³⁷ καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀναγνωριζομένης κατ' ἀρχὴν τῆς ἰδιοκτησίας διὰ πάντας τοὺς πολίτας, περιορίζεται αὕτη καὶ κατ' εἶδος καὶ κατ' ἔκτασιν³⁸, ὥστε ἡ ἰδιοτέλεια νὰ μὴ δύναται ἐπικινδύνως νὰ ἐπικαλύψῃ τὸν βαθύτερον πρὸς τὴν πολιτείαν δεσμὸν ἐκάστου πολίτου³⁹. Ἐμμένουν τουτέστι καὶ οἱ Νόμοι εἰς τὴν σκέψιν τῆς κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρους ἐνσωματώσεως τοῦ ἀτομικοῦ βίου εἰς τὸν βίον τῆς πολιτείας⁴⁰.

10. Ὁ ἀξιὸς ἄρχων δὲν θέλει νὰ ἄρχῃ. Καὶ εἰς μίαν ὀρθὴν πολιτείαν θὰ ἦτο εὐτυχὴς νὰ μὴ ἄρχῃ. Μόνον εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις ὅπου οἱ μέλλοντες νὰ ἄρξουν εἶναι ἀπρόθυμοι εἰς τοῦτο, ἀσκεῖται, κατὰ Πλάτωνα, καλῶς ἡ πολιτικὴ ἐξουσία⁴¹. Εἰς τὰς μὴ ὀρθὰς ὁμως, τὰς πραγματικὰς πολιτείας, ἀναγκάζεται τις ἐνίοτε νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ προστατεύσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συμπολίτας του ἀπὸ τοὺς κακὸς ἄρχοντας. Οὐδὲν δὲ χεῖρον τοῦ «ἄρχεσθαι ὑπὸ χειρόνων»⁴². Ὅταν ὁμως ἡ ἐπιδίωξις αὕτη, ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν, καθίσταται ματαία, διὰ τὸν θέλοντα τοῦλάχιστον νὰ μὴ κινδυνεύσῃ νὰ ἀδικήσῃ καὶ ὁ ἴδιος, μόνη λύσις εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς⁴³. Διὸ καὶ ἐντὸς τιοιούτης φλεγμαινούσης πολιτείας, ἵνα ἀποφύγῃ τὸν

37. Νόμ. 773 c, 774 c.

38. Νόμ. 740 a, 744 b, 849 b-e, 847 e, 742 c.

39. Νόμ. 740 a, 742 d, 743 c.

40. Τὸ πρόβλημα, ἂν αἱ κατηγορίαι τῶν πολιτῶν εἶναι δύο ἢ τρεῖς εἰς τὴν Πολιτείαν, νομίζω ὅτι λύεται διττῶς: ἂν μὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ κοινὴ παιδεία τῶν δύο ἀρχουσῶν τάξεων φυλάκων καὶ ἡγητόρων τῆς πολιτείας καὶ ὁ κοινὸς χαρακτηρισμὸς τῶν τελευταίων ὡς «παντελῶν» ἢ «τελείων» φυλάκων (Πολ. 414 b, 428 d), δοθέντος ὅτι βασιλικοὶ ἄνδρες εἶναι οἱ φύλακες οἱ κατορθώσαντες νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν πορείαν πρὸς τὸν λόγον, τότε αἱ κατηγορίαι τῶν πολιτῶν εἶναι δύο. Ἐὰν ὁμως ὡς κριτήριον ληφθοῦν αἱ ἀρεταί, ὧν ἐκάστη κατηγορία πρέπει νὰ εἶναι φορεὺς, τότε ἀσφαλῶς ἔχομεν τρεῖς τάξεις. Νομίζω ὅτι ἡ κατ' ἀρετὰς διάκρισις εἶναι τόσον σπουδαιότερα τῆς ἄλλης, ὥστε ὀρθὴ εἶναι ἡ καὶ κρατοῦσα ἄποψις ὅτι τρεῖς εἶναι αἱ κατηγορίαι ἢ τάξεις τῶν πολιτῶν εἰς τὴν πόλιν τῆς Πολιτείας.

41. Πολ. 520 c-d, 521 b, 540 b.

42. Νόμ. 770 e.

43. Πολ. 496 d-e: «ταῦτα πάντα λογισμῶ λαβῶν, ἡσυχίαν ἔχων, καὶ τὰ αὐτοῦ πράττων, ὅσον ἐν χειμῶνι κοριοτοῦ καὶ ζάλης ὑπὸ πνεύματος φερομένου, ὑπὸ τειχίον ὑποστάς, ὁρῶν τοὺς ἄλλους κατακυμπελαμένους ἀνομίας, ἀγαπᾷ εἰς πῆ αὐτὸς καθαρὸς ἀδικίας τε καὶ ἀνοσιῶν ἔργων, τὸν τε ἐνθάδε βίον βιώσεται, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ καλῆς ἐλπίδος ἰλεῶς τε καὶ εὐμενῆς ἀπαλλάξεται».

ὄλεθρόν του, ὀφείλει «ιδιωτεύειν» καὶ μὴ «δημοσιεύειν»⁴⁴. Ὅτε δ' Ὀδυσσεύς, εἰς τὸν μῦθον τὸν τερματίζοντα τὴν Πολιτείαν, καλεῖται νὰ ἐπιλέξηται νέαν βιοτικὴν μορφήν διὰ τὴν μετὰ τὴν μετεμψύχωσιν μελλοντικὴν ζωὴν του, «μνήμων τῶν προτέρων πόνων», ἐπιλέγει τὸν βίον «ιδιώτου ἀπράγμονος»⁴⁵.

11. Ἡ κατηγορία τῶν ἀρχόντων δὲν ἐξαντλεῖται εἰς μόνους τοὺς πολιτικούς ἢ βασιλικούς ἀνδρας, τοὺς ἀσκοῦντας τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ὡς φορεῖς τοῦ λόγου ἢ εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀρετὴν τῆς φρονήσεως ἠγῆτορας προκειμένου περὶ τῶν Νόμων. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀρχόντων, ἐκτὸς τῶν βασιλικῶν ἀνδρῶν, ἀνήκουν καὶ οἱ ἀσκοῦντες πολιτικὸν τι ἢ στρατιωτικὸν λειτουργημᾶ ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ μὴ κατευθύνοντες τὰ τῆς πόλεως ὡς ἠγῆτορες αὐτῆς. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Πολιτείας οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τῶν φυλάκων, τῶν φορέων κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀρετῆς τῆς ἀνδρείας.

Πρὶν ἢ φθάσουν οἱ φύλακες τὸ πεντηκοστόν, ὁπότε οἱ ἐξ αὐτῶν ἄξιοι προάγονται εἰς ἠγέτας τῆς πολιτείας, εἰς παντελεῖς ἢ «τελείους», ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ Πλάτων, φύλακας⁴⁶, ἐκτείνεται τὸ μακρὸν προπαρασκευαστικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον διανύουν ὅσοι ἐκρίθησαν ἔχοντες τὴν ἰκανότητα τῆς ἀνόδου πρὸς τὴν ἀρετὴν τῆς σοφίας. Εἰς τὸ προστάδιον τοῦτο, χωριζόμενον εἰς βαθμίδας διαφόρου παιδείας καὶ διαφόρου δράσεως, κινοῦνται οἱ ἔχοντες ἐνεργεῖα πάσας τὰς βασικὰς ἀρετάς, πλὴν τῆς σοφίας, διὰ τὴν ὁποίαν ὅμως δοκιμάζονται, ἵνα οἱ τελικῶς κατακτῶντες καὶ αὐτὴν ἀνέλθουν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἠγετῶν⁴⁷. Εἰς τὸ προστάδιον τοῦτο ἀντιθέτως σταματοῦν ὀριστικῶς οἱ μὴ ἐπιτυγχόντες εἰς τὴν δοκιμασίαν ταύτην, ἄξιοι ὅμως, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν, ἐνεργῶς νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑπαγορευῶσεων τῆς ἠγεσίας.

44. Ἀπολογ. 32 α.

45. Πολ. 620 c. Αἱ σκέψεις αὐταὶ τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι σκέψεις ἀπλαῖ ἀλλὰ βιώματα, καρποὶ τῆς προσωπικῆς του ἐμπειρίας, κατὰ τὰς προσωπικὰς του ὁμολογίας. Ζ' Ἐπιστ. 325 α-c. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἰδεατὴν πολιτείαν, ἰδεώδης βίος ἀπολύτως εὐδαίμων εἶναι ὁ θεωρητικὸς βίος, ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὴν νόησιν τῶν ἰδεῶν, εἰς τὴν θέαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὄχι εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἡ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ καὶ ἐκεῖ ἀπλῶς καθῆκον, ἠθικὸν χρέος. Πολ. 519 c-d, 540 b-c. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ πρωτεῖα ἀνήκουν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν θεωρίαν, ὄχι εἰς πᾶσαν μορφήν θεωρητικοῦ βίου. Δὲν ἀνήκουν ἀσφαλῶς κατὰ Πλάτωνα εἰς τοὺς εἰς τὰς καλὰς τέχνας ἐπιδιδομένους. Ὡς πρὸς αὐτοὺς καὶ ὡς πρὸς τὸν βίον αὐτῶν ἀποφαίνεται σαφῶς ὅτι εἶναι κατώτερος τῆς πολιτικῆς πράξεως. Πολ. 599 b, Νόμοι 817 α.

46. Πολ. 540 α.

47. Πολ. 412 b-c. Αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι οἱ φύλακες οὗτοι ἔχουν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης, τὴν θέλησιν, δηλαδή, πρὸς συμμόρφωσιν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ νοῦ, ἀφοῦ ὅπως εἰρηστικῶς διαθέτουν τὸ πρότερον, τὴν ἀρετὴν τῆς δικαιοσύνης, τὴν ἐξ ἰδίας θέλησιν πρὸς ἔνταξιν εἰς τὴν προσιδιάζουσαν ἐκάστω θέσιν καὶ τὴν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τέλεσιν βίου ἐναρέτου.

12. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Νόμων, δὲν προέρχονται οἱ ἡγέται ἀπὸ ὠρισμένην τάξιν. Πᾶς πολίτης, ἔχων τὴν ἀρετὴν τῆς φρονήσεως, ἔχει καὶ τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ ἡγέτης⁴⁸. Ἀλλὰ ἡ φρόνησις δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ἀνεκτὸν ὑποκατάστατον, ἐκεῖ ὅπου ἔλλείπει ἡ ἀρετὴ τῆς σοφίας, ὅπου ἔλλείπουν οἱ φιλόσοφοι-βασιλεῖς. Κεῖται μακρὰν τῆς ἰδέας ἡ ἀπλῆ φρόνησις. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον, πρὸς μείωσιν τῆς ἀποστάσεως αὐτῆς, ὁ Πλάτων, εἰς τὴν πόλιν τῶν Νόμων, καθιεροῖ ἐπιπροσθέτως τὸ πλήρες σύστημα κανόνων δικαίου, τὸ διεπόμενον ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ ἡ κατ' ἰδέαν πολιτεία⁴⁹.

Ὅπου ἐπομένως ἡγέται, φορεῖς τοῦ νοῦ, ἔλλείπουν, κατ' ἀνάγκην θὰ ὑπάρξουν νόμοι, ὑπερκείμενοι τῶν ἡγετῶν. Νόμοι οἱ ὅποιοι, κατὰ δύναμιν, θὰ ἐνσωματώνουν τὰς ἀπὸ τοῦ νοῦ ἐπιταγὰς⁵⁰. Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν οἱ νόμοι οὗτοι νὰ ἐξιχθοῦν μέχρι τῆς τελειότητος τοῦ νοῦ, αὐτοῦ κατ' ἑαυτόν, καὶ τοῦ φορέως του. Εἶναι, ὡς τοὺς ὀρίζει ὁ Πλάτων, ἀπλᾶ « μ ι μ ἡ μ α τ α » τοῦ νοῦ, αἱ καλύτεραι, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπομιμήσεις τοῦ νοῦ⁵¹.

Τὰ μιμήματα ταῦτα ἀποτελοῦν ἐξειδικεύσεις τοῦ νόμου τοῦ νοῦ « τ ἦ ν τ ο ὦ ν ο ὦ δ ι α ν ο μ ἦ ν ἐ π ο ν ο μ ᾶ ζ ο ν τ ε ς ν ὄ μ ο ν »⁵². Εἶναι δὲ ἀπλῶς μιμήματα, μὴ ἐξικνούμενα εἰς τὴν τελειότητα τῶν κρίσεων τοῦ νοῦ, κυρίως διότι αἱ τελευταῖαι αὗται συλλαμβάνουν, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ των, πλήρως ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν, ἐνῶ αἱ κρίσεις τοῦ νόμου, ἀφηρημέναι καὶ γενικαί, δὲν συλλαμβάνουν εἰμὴ μόνον ἀτελῶς τὸ συγκεκριμένον: « Ὅτι ὁ νόμος οὐκ ἂν ποτε δύναιτο, τό τε ἄριστον καὶ τὸ δικαιοτάτον ἀκριβῶς πᾶσιν ἅμα περιλαβόν, τὸ βέλτιστον ἐπιπάττει. Αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν πράξεων καὶ τὸ μηδέποτε μηδέν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡσυχίαν ἄγειν τῶν ἀνθρωπίνων, οὐδὲν ἔωσιν ἀπλοῦν ἐν οὐδενὶ περὶ ἀπάντων καὶ ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ἀποφαίνεσθαι, τέχνην οὐδ' ἡρτινοῦν »⁵³.

48. Ἡ παιδεία, καθολικὴ δι' ὅλους τοὺς πολίτας εἰς τὴν πόλιν τῶν Νόμων, ἀποβλέπει εἰς τοὺς αὐτοὺς ὡς ἡ παιδεία τῆς Πολιτείας σκοπούς, εἰς τὴν διὰ κατασκευῆς τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρετῶν, ἵνα καταστῇ ὁ πολίτης ἄξιος νὰ ἀσκήσῃ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Νόμ. 831 e, 832 a.

49. Νόμ. 875 d. Ἐλλείπει βασιλικῶν ἀνδρῶν «...τὸ δεῦτερον αἰρετέον, τάξιν τε καὶ νόμον».

50. Νόμ. 715 c-d, 729 d, 762 e, 874 e. Πολιτ. 300 b, 301 a, 301 d-e.

51. Πολιτ. ἐνθ' ἂν. καὶ 302 a.

52. Πολιτ. 291 c, 300 c, Νόμ. 874 e, 875 c-d, Νόμ. 714 a.

53. Πολιτ. 294 a-b. Ὁ οὗτος σκεπτόμενος φιλόσοφος εἶναι φανερόν ὅτι εἶχε πλήρη συνείδησιν τοῦ προβλήματος τῶν «κεῶν» τοῦ δικαίου. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο δίδει ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἡθ. Νικ. 1137 b 22) λύσιν. Ὅταν τουτέστι τὸ γράμμα τοῦ νόμου φαίνεται εἴτε μὴ καταλαμβάνον εἴτε καταλαμβάνον μὲν περίπτωσιν τινα, ἐνῶ τοῦτο δὲν εἶναι καὶ πράγματι βούλησις τοῦ νομοθέτου, τότε ἐπιβάλλεται εἰς τὸν δικα-

Τὰ μιμήματα ταῦτα «ὡς γεννήματα τοῦ νοῦ», ὡς ἐξειδικεύσεις, κατὰ τεκμήριον ἐκφράζουσαι, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, τὸ νόημα αὐτῆς ταύτης τῆς ἰδέας⁵⁴, ἔχουν, πολιτειακῶς, κῦρος καὶ ἰσχὺν ἀντικειμενικὴν, ὀφείλουσι δὲ εἰς ταῦτα ἀπαραλείπτως ὑποταγῆν καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι⁵⁵.

Ὅσον μακρότερον τοῦ φιλοσοφικοῦ νοῦ ἴσταται ἡ πολιτεία, τόσον οἱ νόμοι πρέπει νὰ καθίστανται ἐν αὐτῇ ἐπικρατέστεροι⁵⁶. Εἰς τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν, οἱ νόμοι εἶναι ὀλίγοι καὶ δικαιούσιν οἱ φιλόσοφοι βασιλεῖς νὰ τοὺς τροποποιούσιν, διότι εἶναι ἀπολύτως ἱκανοὶ νὰ τοὺς προσαρμόζουσι εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀναφρομένας ἀνάγκας, χωρὶς νὰ ἀδικοῦσιν⁵⁷. Μὲ τοὺς νόμους αὐτούς, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὑπέρκειται αὐτῶν ἡ βούλησις τῶν ἡγετῶν τῆς πολιτείας, χαρακτηριστικῶς ὁ Πλάτων σχεδὸν δὲν ἀσχολεῖται⁵⁸. Ἀντιθέτως, ἐκεῖ ὅπου, ὅπως εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων, ἀπουσιάζουσι οἱ ἄρχοντες φορεῖς τοῦ λόγου, ἐκεῖ οἱ νόμοι ἔχουν ἀπόλυτον ἰσχὺν καί, ἰστάμενοι ὑπεράνω τῶν ἀρχόντων, συμπληροῦνται μόνον κατὰ προδια-

στήν νὰ κρίνῃ ὅπως θὰ ἔκρινε καὶ ὁ νομοθέτης ἐὰν ἦτο παρὼν (Νόμ. 926 c). Πρόκειται προφανῶς περὶ κενοῦ τοῦ νόμου τὸ ὁποῖον πληροῦται ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὅλης νομοθεσίας.

54. Εἶναι μιμήματα τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ φύσει δικαίου. Βλ. Ἰππίαν Μειζ. 284 d-e. Διὸ καὶ ὡς θεία χαρακτηρίζεται ἡ καταγωγή τῶν νόμων. Τὸ φυσικὸν δίκαιον ἄλλωστε ταυτίζεται πρὸς τὸ θεῖον δίκαιον. Νόμ. 624 a.

55. Ὡς γεννήματα τοῦ νοῦ οἱ νόμοι τῆς πολιτείας δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλονται οὕτως ὥστε ἐξ ἑξέως ἀπλῶς νὰ ἐπικρατοῦν, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνωνται ἀντικείμενον γνώσεως, ὅπως πᾶν ὅπερ εἶναι λόγος ἢ μετέχει αὐτοῦ, καὶ οὕτω ἐκ πεποιθήσεως νὰ ἐφαρμόζονται παρὰ τῶν ἐχόντων τὰς πρὸς τοῦτο διανοητικὰς ἰκανότητάς (Νόμ. 718 d, 951 b-c). Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Πλάτων θέλει νὰ προτάσσονται τῶν νόμων προοίμια (N. 723 c-d), σκοπὸν ἔχοντα νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἔννοιαν τῶν θεσπιζομένων, τὴν ὀρθότητά καὶ σκοπιμότητά των, ὥστε οἱ πολῖται νὰ ἐφαρμόζουσι τοὺς σχετικὸς κανόνας ἐν πεποιθήσει, ὅτι πράττουσι τὸ πρέπον καὶ συμφέρον. Τότε θὰ αἰσθάνονται ὅτι οἱ νόμοι τοὺς ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν εὐδαιμονίαν μὲ τὴν ἰδίαν στοργὴν μὲ τὴν ὁποῖαν τὸ πράττουσι καὶ οἱ γονεῖς των (Νόμ. 859 a).

Δὲν ἀσχολούμεθα εἰς τὴν παρούσαν μελέτην μὲ τὰς ἀντινομίας νόμου καὶ δικαιοσύνης, ὀφειλομένας εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ νόμος ἐν τῇ γενικότητί του δὲν προβλέπει ποτὲ τὴν πάντοτε συγκεκριμένην περίπτωσιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ μόνον γενικὰς τινὰς μορφάς, οὐδέποτε πλήρως προσαρμοζόμενας πρὸς τὸ συγκεκριμένον, θέμα ὅπερ θέτει πρῶτος ὁ Πλάτων εἰς τὸν Πολιτικὸν 294 a. Πάντως οἱ γενικοὶ αὐτοὶ νόμοι, πάγιοι καὶ ἄκαμπτοι κανόνες, ἐλλείπει ζῶντος λόγου, ἀποτελοῦν καὶ διὰ τὸν Πλάτωνα ἀναγκαίαν λύσιν. Πολιτ. 300 a-c, Νόμ. 875 c-d.

Νόμ. 291 c, 300 c, 875 c-d, 874 e, «... ὡς ἄρα νόμους ἀνθρώπους ἀναγκαῖον τίθεσθαι καὶ ζῆν κατὰ νόμους, ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πάντη ἀγριωτάτων θηρίων».

56. Καὶ λεπτομερέστεροι. Νόμ. 876 a-c.

57. Πολ. 458 c.

58. Ὑπάρχουσι εἰς τοῦτο ἐξαιρέσεις. Βλ. 427 b, 461 e.

γεγραμμένην διαδικασίαν παρ' ὀρισμένων ὀργάνων, ἰδίᾳ τῶν νομοφυλάκων⁵⁹. Μὲ τούτους νόμους αὐτούς ἀσχολεῖται ὁ Πλάτων διὰ μακρῶν. Κατὰ μείζονα λόγον ἢ ἀρχὴ τῆς ἀτέγκτου ἰσχύος τοῦ θετικοῦ νόμου πρέπει κατὰ Πλάτωνα νὰ κρατῆ εἰς τὰς πραγματικὰς πολιτείας. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν πρέπει νὰ θεωρῆται ὅτι τὸ σήμερον λεγόμενον « κ ρ ἄ τ ο ς δ ι κ α ί ο υ » εἶναι, καὶ κατ' αὐτόν, ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη μορφή λειτουργίας πάσης πολιτείας.

Διὰ τῶν θεσπιζομένων νόμων, ὑπὸ τῶν ἀρχικῶν νομοθετῶν, ρυθμίζονται πολλὰ μὲν, ἀλλὰ βασικά θέματα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δραστηριότητος. Τὰ εἰδικώτερα θέματα εἶναι «οὐκ ἄξια γέροντος νομοθέτου», τοῦ καὶ ἰδρύνοντος τὴν πολιτείαν, καὶ ἐπαφίενται πρὸς ρύθμισιν εἰς τοὺς νεωτέρους, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπαρτίσουν τὰ νομοθετικὰ αὐτῆς ὄργανα⁶⁰. Ὑπάρχει πάντως καὶ εἰς τοὺς Νόμους ἐν ὄριον, πέρα τοῦ ὁποίου τὰς εἰδικώτερας ρυθμίσεις ἐμπιστεύεται ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἀδέσμευτον πρωτοβουλίαν τῶν ἀρχόντων⁶¹.

13. Πλὴν τῶν ἀσκούντων τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, μετὰ ἢ ἄνευ νόμων, ὡς καὶ τῶν διὰ τὴν ἄσκησιν αὐτῆς προπαρασκευαζομένων ἐν τῇ πόλει τῆς Πολιτείας φυλάκων, πάντες οἱ λοιποὶ πολῖται ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀρχομένων.

Οἱ ἀρχόμενοι, ἀποτελοῦντες εἰς τὴν πόλιν τῆς Πολιτείας τὴν χωριστὴν τάξιν τῶν «γεωργῶν» καὶ «δημιουργῶν» καὶ πληροῦντες ἀπάσας τὰς ὕλικὰς ἀνάγκας

59. Νόμ. 772 b.

60. Νόμ. 846 b-c.

61. Τὴν ἔλλειψιν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων ὁ Πλάτων δὲν ὑποκαθιστᾷ μόνον διὰ τῶν νόμων, οἱ ὅποιοι ὑποτίθεται ὅτι ἐνσαρκώνουν, κατὰ τι μέτρον, τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς θρησκείας, ἣτις ὑποκαθιστᾷ εἰς τὸν λόγον τὸ ἱερόν σύμβολον. Ν. 804 a, 731 a, 747 e, 712 b, 665 a, 715 e, 941 a, 799 a, 848 d, 953 e, 884 a. Ὁλόκληρος ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος τῆς πολιτείας τῶν Νόμων πληροῦται ἀπὸ θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις καὶ προσδιορίζεται ἀπὸ θείας ἐντολάς, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐπιτάσσουν τὴν αὐτὴν ἠθικὴν τάξιν τὴν ὁποίαν καὶ ὁ φιλοσοφικὸς λόγος. Προέχουσαν μεταξὺ αὐτῶν τῶν διδασκαλιῶν θέσιν καταλαμβάνουν ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐξουσίαν αὐτῆς καὶ ἡ γνῶσις τῶν διεπόντων τὴν κοσμικὴν τάξιν νόμων (Νόμ. 967 d), δηλαδή ἡ γνῶσις τῆς ἀστρονομίας, τῶν ἀστέρων θεωρουμένων ὡς ἐχόντων ἔνθεον ὑπόστασιν, ὡς καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίων μαθηματικῶν.

Πάντως καὶ οἱ θεοὶ τῶν Νόμων εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς τὰς κρατούσας ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιλήψεις. Θεοὶ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων εἶναι, κατὰ χαρακτηριστικὴν τοῦ Πλάτωνος διατύπωσιν, «οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοὶ» (Νόμ. 904 a). Καὶ δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ ὅτι ἀποτελοῦν ἐκπορεύσεις τοῦ νοῦ (Νόμ. 631 d). Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μείωσιν τῶν θείων ὄντων καὶ δαιμόνων. Ἀντιθέτως στερεώνει τὸ κῆρος αὐτῶν. Ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐδσέβεια ἀποτελεῖ πρῶτον χρέος παντὸς καλοῦ πολίτου. Τοῦτο ἄλλωστε ἐπιβεβαιώνουν ἅπασαι αἱ εἰς τοὺς Νόμους θεσπιζόμεναι καὶ κατὰ τῆς ἀθεΐας διατάξεις. (Βλ. ἀνωτέρω I σμ. 56).

κας τῆς κοινωνικῆς ὀλότητος, γίνονται φορεῖς δύο ἀρετῶν, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἵνα συμμορφῶνται πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν ἐξουσιαζόντων ἐκφραζόμενας ἐπιταγὰς τοῦ νοῦ καὶ ἵνα πράττουν τὰ ἑαυτῶν, τὸ ἔργον τουτέστιν ἐφ' ᾧ ἐτάχθησαν, χωρὶς παρέμβασιν εἰς ἀλλότρια.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πάντοτε εἰδικόν, διὸ καὶ συντελεῖται μὲ βάσιν τὸν ὀρθολογικὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, εἰς τὸν ὁποῖον κεφαλαϊώδη ἀποδίδει ὁ Πλάτων σημασίαν⁶².

Ἄρχόμενοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ κατ' ἀξίαν ἀνήκοντες εἰς τοὺς μὴ ἱκανοὺς νὰ γίνουσι ἄρχοντες, τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἐξαρθῶσιν, ἐλλείψει τῆς ἀπαιτουμένης ἀνδρείας καὶ φρονήσεως, ὑπεράνω τοῦ ἐπιπέδου τῶν σωφρόνως καθοδηγουμένων ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων. Μόνον κριτήριον τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀξία⁶³. Ναὶ μὲν ὁ Πλάτων εἰκάζει ὅτι κατὰ κανόνα τὸ τέκνον τοῦ φύλακος θὰ ἀποδειχθῆ ἀξιον νὰ γίνῃ φύλαξ, συνωδὰ τῷ νόμῳ τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ πιθανολογουμένης ταυτότητος ἠθικῆς ποιότητος τοῦ γόνου πρὸς τὸν γεννητόρα· εἰς ἃς ὁμως περιπτώσεις διαπιστωθῆ ὅτι δὲν ἴσχυσεν ὁ νόμος αὐτὸς καὶ γεννηθῆ ἀνάξιος ἀπὸ ἀξιον, θὰ μεταπέσῃ οὗτος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχομένων. Ἀντιστρόφως δέ, ὅταν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχομένων ἀναδειχθῆ τις προικισμένος διὰ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχοντος, θὰ ἀνυψωθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχόντων. «Ἐάν τε τῶν φυλάκων τις φαῦλος ἔκγονος γένηται, εἰς τοὺς ἄλλους αὐτὸν ἀποπέμπεσθαι, ἐάν τ' ἐκ τῶν ἄλλων σπουδαῖος, εἰς τοὺς φύλακας»⁶⁴. Αἱ μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων διαπηδήσεις ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Πλάτων οὐδέποτε ὑπεστήριξεν ἀριστοκρατικὰς ἀντιλήψεις ἢ ταξικὰς διακρίσεις βάσει βιολογικῶν κριτηρίων, ἀλλὰ μόνον διακρίσεις βάσει κριτηρίων ἀξιολογικῶν.

Ἰδίως δὲν ἀποβλέπει ὁ Πλάτων εἰς ταξικὰς οἰκονομικὰς διακρίσεις. Ἐνῶ τοὺς ἀρχομένους θέλει οὐχὶ ἀπόρους, ἵνα μὴ στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων, ἰδίως τῶν μέσων παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ εὐπόρους, ἵνα μὴ ἀναπτύσσεται παρ' αὐτοῖς, εἴτε ἡ φιλοχρηματία, εἴτε ἡ ραστώνη⁶⁵, ἀντιθέτως τοὺς ἀρχοντας θέλει στερουμένους παντελῶς οὐσίας καὶ ἰδιοκτησίας, τελείως ἐπομένως ἀπόρους, ἀποζῶντας εἰς κοι-

62. Πολ. 369 e, 374 a-b.

63. Πολ. 415 b-c, Νόμ. 696 a-b.

64. Πολ. 423 c-d. «... ἐάν τε σφέτερος τῶν φυλάκων ἔκγονος ὑπόχαλκος ἢ ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τρόπῳ κατελεήσουσι, ἀλλὰ τὴν τῆ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδόντες ὥσουσιν εἰς δημιουργοὺς ἢ εἰς γεωργοὺς, καὶ ἂν αὖ ἐκ τούτων τις ὑπόχρυσος ἢ ὑπάργυρος φυῆ, τιμήσαντες ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν, τοὺς δὲ εἰς ἐπικουρίαν. . .». Πολ. 415 a-c. Βλ. καὶ 468 a.

65. Πολ. 422 d-e, 421 d. Βλ. Νόμ. 742 e «... πλουσίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς ἀδύατον».

νοὺς χώρους καὶ σιτιζομένους εἰς κοινὰ συσσίτια, κατὰ τρόπον λιτὸν καὶ ἀπέριττον⁶⁶. Εἰς τὴν πλατωνικὴν πολιτείαν ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ὕλική ἐδραγία εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογοι.

Οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ ταῦτα εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρχομένων γεωργοὶ καὶ δημιοργοί, ἐπειδὴ δὲν εἶναι φορεῖς τῶν ἀρετῶν, αἴτινες αἴρουν τὸν ἀνθρώπον ὑπεράνω τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀφήρονται ἐλεύθεροι εἰς τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῶν, ἐν ᾧ μέτρον τοῦτο συμβιβάζεται πρὸς τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς πολιτείας, περιορίζονται δὲ μόνον, καθ' ὃ μέτρον εἶναι δι' ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς ψυχοσυνθέσεως ἢ ὑπερρίκησις τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν δυνατή.

Οἱ ἀρχόμενοι στεροῦνται μόνον τῶν δικαιωμάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα, ἐὰν εἶχον, θὰ ἦσαν ἀνίκανοι καλῶς νὰ ἀσκήσουν. Δὲν στεροῦνται τῆς ἐλευθερίας των. Στεροῦνται ἀπλῶς τῆς εὐκαιρίας νὰ διαπράξουν πράξεις ἀνελευθερίας, ἐὰν τυχὸν ἐπεφορτίζοντο διὰ δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα θὰ διεχειρίζοντο ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ συνόλου καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων ὁ διαχωρισμὸς ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων δὲν γίνεται κατὰ τάξεις, διότι εἰς αὐτὴν οἱ ἄρχοντες δὲν στεροῦνται οἰκογενείας καὶ ἰδιοκτησίας, ὡς ἡ τάξις τῶν φυλάκων ἐν τῇ Πολιτείᾳ. Ἐλλὰ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἀναγνωρίζονται ὑπὸ περιορισμοὺς αὐστηροὺς, κατατείνοντας εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐξαφάνισιν τῶν ἀτομικῶν ὕλικῶν συμφερόντων. Ἡ τοιαύτη τάσις πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ αὐστηροῦ περιορισμοῦ τῶν ἀνισοτήτων ἐν τῇ καθιερωμένῃ διακρίσει τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν τῶν Νόμων εἰς τέσσαρας οἰκονομικὰς κατηγορίας.

Γενικῶς ἡ τάξις τῶν ἀρχομένων δὲν ἔχει, ἢ σχεδὸν δὲν ἔχει, ἀντίθετα οἰκονομικὰ συμφέροντα πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων, διότι οἱ ἄρχοντες ἢ δὲν ἔχουν ἴδια συμφέροντα, οὐδὲ προνόμια, πλην τῆς ἐπαχθοῦς ὑποχρεώσεως τῆς στρατιωτικῆς προασπίσεως τῆς πόλεως καὶ τῆς ἄνευ οἰασδῆποτε ὕλικῆς ὠφελείας ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας, ἢ ἔχουν ὅλως περιορισμένα συμφέροντα. Ἡ ἔλλειψις αὐτῆ ἀντιθέτων ὕλικῶν συμφερόντων, συνδεομένη πρὸς τὴν ὑπαρξίν περιορισμένης ἰδιοκτησίας, γενικῶς ἢ καὶ μόνον εἰς χεῖρας τῶν ἀρχομένων, τῶν ἀρχόντων ὄντων τελείως ἀπόρων, καταργεῖ τὰς συνήθεις ταξικὰς ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν ὀλίγων εὐπόρων καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀπόρων, μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων, ἀντιθέσεις αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς διάσπασιν τῆς πολιτείας, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀντὶ μιᾶς, ὡς ἐλέχθη, ἐπὶ τὸ αὐτό, πόλεις πολλὰς⁶⁷.

66. Νόμ. 807 d, 809 a.

67. Πολ. 422 e.

14. Ἡ πόλις, ὁ «μέγας ἄνθρωπος» κατὰ Πλάτωνα, πρέπει νὰ ἔχη μορφήν, ἐσωτερικὴν διάρθρωσιν, τὴν ἐκάστοτε προσφορωτέραν διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Μορφήν εἰς τὴν πολιτείαν προσδίδει ὁ ὀρίζων τὴν προᾶξιν αὐτῆς, ταύτην δὲ ὀρίζει ὁ ἄρχων. Τὸ ἐρώτημα ἐπομένως, ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ μορφή τῆς πολιτείας, ταυτίζεται μὲ τὸ ἐρώτημα, ποῖος πρέπει νὰ ἄρχῃ αὐτῆς, ποῖον τὸ «κύριον» τῆς πολιτείας, κατὰ τὴν ἀριστοτελικὴν ἔκφρασιν⁶⁸.

Ἄλλὰ ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἄρχων εἰς τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν ἐλέχθη ἤδη· ἐλέχθη οὕτω ἐμμέσως καὶ ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ μορφή τῆς κατ' ἰδέαν πολιτείας. Εἶναι ἡ ἰδιότυπος ἐκείνη μορφή, τὴν ὁποίαν καθορίζει ὁ Πλάτων εἰς τὸν διάλογον τῆς Πολιτείας ἢ καί, κατὰ συγκατάβασιν, εἰς τοὺς Νόμους⁶⁹.

Εὐθὺς ὅμως ὡς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰ κατ' ἰδέαν αὐτὰ σχήματα, ἀνακύπτει ἀμείλικτον τὸ πρόβλημα τῆς μορφῆς τῆς πολιτείας, ἢ ἄλλως, τῆς συστάσεως τῆς ἀνωτάτης πολιτικῆς ἐξουσίας⁷⁰, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς καλύτερας μεθόδου ἐπιλογῆς τῶν μελλόντων νὰ ἀπαρτίσουν ταύτην. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ πέρα ἀνακύπτουν καὶ αἱ διαφοραί.

Εἶναι ἱκανοί, οἱ πολλοί, οἱ μὴ ἄξιοι, νὰ ἐκλέξουν τοὺς ὀλίγους ἀξιούς;⁷¹ Καὶ ἂν οἱ πολλοὶ δὲν εἶναι ἱκανοί, τότε ποῖος δρόμος ἀπομένει διὰ τὴν ἐξεύρεσίν των;

Τὸ ἐρώτημα γίνεται ἔτι σκληρότερον, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι οἱ πολλοὶ ἐκλέγοντες εἶναι καὶ ἀνώτατοι ἐλεγκταὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ πρὸς οὓς τελικῶς καλοῦνται οἱ ἄρχοντες νὰ λογοδοτήσουν. Πῶς ὅμως ὁ πνευματικὸς ἢ καὶ ἠθικῶς κατώτερος θὰ ἐλέγξῃ τὸν ἀνεγνωρισμένως ἀνώτερον; Πῶς κατ' οὐσίαν «εὐθνοιοὶ» θὰ ἀναγορεύονται οἱ κατ' ἀξίαν κατώτεροι; Τὴν τοιαύτην ἀνεστραμμένην τάξιν τῶν πραγμάτων θεωρεῖ ὁ Πλάτων ἀντίθετον πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς πρωταρχίας τοῦ λόγου⁷².

68. Ἀριστοτέλους Πολιτικά 1281 a 12.

69. Εἰς τὰς ὀρθὰς αὐτὰς πολιτείας ἐξουσιάζει ὁ νοῦς καὶ θὰ ἔπρεπε δι' αὐτὸ νὰ ὀνομασθοῦν νοκραταί, ἂν δὲ θέλωμεν νὰ περιβάλωμεν διὰ μυθικοῦ μανδύου τὸν νοῦν, θὰ ἐλέγομεν ὅτι τὰς ἐξουσιάζει θεὸς τις καὶ τὸ ἀνόμῳ εἰς τὴν πολιτείαν ὄνομα θὰ ἦτο ὄχι δημοκρατία ἢ ὀλιγαρχία, ἀλλὰ θεοκρατία ἢ θεαρχία (Νόμ. 713 a). Διότι οὔτε οἱ πολλοὶ οὔτε οἱ ὀλίγοι πρέπει νὰ ἄρχουν, ἀλλὰ ὁ λόγος. Ὁ λόγος πρέπει νὰ εἶναι μέτρον καὶ κριτὴς τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ ὁ θεός. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πρωταγόρα διακηρύσσει ὁ Πλάτων ὅτι ἀφ' θεοῦ ἡμῶν πάντων πραγμάτων μέτρον ἂν εἶη (Νόμ. 716 c).

70. Οὐδὲ ὑπάρχει ἐξωτερικὸν γνώρισμα, δι' οὗ νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἀξιούς ἡγέτας, ὅπως αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὸ βασιλείον τῶν μελισσῶν, ὅπου ἡ βασίλισσα διακρίνεται ἐξωτερικῶς ἀπὸ τὸ λοιπὸν σμήνος (Πολιτ. 301 d-e).

71. Πολ. 489 b, Νόμ. 690 b.

72. Νόμ. 945 c-d.

Ὁ Πλάτων κατ' ἀρχὴν ἀποδίδει πολὺ μεγαλύτερον βάρος εἰς τὸν σκοπὸν παρὰ εἰς τὰ μέσα. Οὐδὲν μέσον, δυνάμενον νὰ ὀδηγήσῃ εὐθέως εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀξίων ἀρχόντων, ἀποκρούει. Ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς δὲν καθαγιάζει τὸν ἀνάξιον ἄρχοντα, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀνάδειξις τοῦ ἀξίου καθαγιάζει τὰ μέσα τῆς ἐκλογῆς του. Δὲν ἔχει τόσην σημασίαν, ἐὰν ὁ ἄρχων ἄρχῃ τῇ συναινέσει τῶν πολλῶν ἢ ἄνευ αὐτῆς, ὅπως δὲν ἔχει σημασίαν, ἐὰν ὁ ἰατρὸς θεραπεύῃ τὸν ἀσθενῆ τῇ συναινέσει αὐτοῦ ἢ βιάζων αὐτόν. Τὸ κύριον δὲν εἶναι ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τυραννικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς, δηλαδή τῆς εἰς τὴν θέλησιν τῆς κοινότητος στηριζομένης ἡγεσίας⁷³. Τὸ κύριον εἶναι ἡ ποιότης τῆς ἡγεσίας, ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ποιότης τῶν ἀρχόντων, ὅχι ὁ τρόπος τῆς ἀνδείξεως αὐτῶν⁷⁴.

Ὁ Πλάτων, πιστεύων ὅτι καὶ ἡ διὰ βίας ἐπιβολὴ τῆς ὀρθῆς πολιτείας εἶναι θεμιτὴ, πιστεύει, συνεπῆς πρὸς ἑαυτόν, καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν, δι' ἧς ἤθελεν ἀνατραπῆ κακὸν πολιτικὸν καθεστὼς, ἵνα ἐγκαθιδρυθῇ ἡ κατ' αὐτόν ὀρθὴ πολιτεία⁷⁵.

Ἡ παντὶ τρόπῳ ἀνάδειξις τῶν ἀξίων ἀρχόντων προέχει ἀκόμη καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων καὶ τῆς προσωπικῆς των εὐδαιμονίας. Διότι ἄνευ ἀξίων ἀρχόντων οὔτε ἀτομικὴ ἐλευθερία, οὔτε εὐδαιμονία μιᾶς κοινότητος ἀνθρώπων νοεῖται. Ἰδεώδης θὰ ἦτο ἡ λύσις, ἂν ἰσχυρὸς τις φιλόσοφος ἀνὴρ, ὅστις, ἐξ οἰασδήποτε αἰτίας ἤθελε καταστῆ ἄρχων, συνεκρότει τὴν ὁμάδα τῶν πρώτων ἀξίων ἀρχόντων, οἵτινες κατόπιν θὰ ἐξέλεγον τοὺς διαδόχους αὐτῶν⁷⁶. Ὅπου ὁ Πλάτων παραμένει εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἀπολύτων λύσεων, οὕτω περίπου ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀνάδειξιν τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

73. Ὁ Πλάτων διακρίνει τὸν τύραννον ἀπὸ τὸν βασιλέα. Πολιτ. 276 d-e.

74. «Ἀναγκαῖον δὴ καὶ πολιτειῶν, ὡς ἔοικε, ταύτην ὀρθὴν διαφερόντως εἶναι καὶ μόνην πολιτείαν, ἐν ἣ τινες ἂν εὐρίσκοι τοὺς ἄρχοντας ἀληθῶς ἐπιστήμονας καὶ οὐ δοκοῦντας μόνον, ἐὰν τε κατὰ νόμους ἐὰν τε ἄνευ νόμων ἄρχουσι καὶ ἐκόντων ἢ ἀκόντων καὶ πενόμενοι ἢ πλουτοῦντες, τούτων ὑπολογιστέον οὐδὲν οὐδαμῶς εἶναι κατ' οὐδεμίαν ὀρθότητα». Πολιτ. 293 c. — «... καὶ πάντα ποιῶσι τοῖς ἐμφροσιν ἄρχουσιν οὐκ ἔστιν ἀμάρτημα, μέχριπερ ἂν ἐν μέγα φυλάττωσι, τὸ μετὰ νοῦ καὶ τέχνης δικαιοτάτον ἀεὶ διανέμοντες τοῖς ἐν τῇ πόλει σφίσειν τε αὐτοὺς οἰοί τε ὄσιν καὶ ἀμείνους ἐκ χειρῶν ἀποτελεῖν κατὰ τὸ δυνατόν». Πολιτ. 297 a-b.

75. Βλ., Νόμ. 770 e, Η' Ἐπιστολὴ 356 a -c.

76. Ὁ Πλάτων βλέπει ὡς πιθανὴν ἐκδοχὴν τὴν ἐμφάνισιν νέου τινὸς τυράννου δεχομένου τὰς συμβουλὰς τοῦ φιλοσόφου. Βλέπει τὸν ἑαυτόν του συμβουλευόντα τὸν Δίωνα. Εἰς αὐτὴν τὴν ὀλιγώτερον σπανίαν συγκυρίαν ἐστῆριξε τὰς ἐλπίδας περὶ πραγματοποιήσεως μιᾶς πολιτείας ὡς ἡ τῶν Νόμων. Ἀσχέτως ὅμως τοῦ περιστατικῆς τούτου, τὸ ὁποῖον σχετίζεται μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς πολιτείας, ὁ Πλάτων, θελήσας εἰς τοὺς Νόμους νὰ οἰκοδομήσῃ πολιτείαν ἐγγυτέραν πρὸς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, τὸ πρῶτον ὅπερ πρὸς τοῦτο παρεμέρισεν εἶναι οἱ φορεῖς τοῦ νοῦ, οἱ φιλόσοφοι, ἀντ' αὐτῶν τοποθετήσας ἄνδρας ἡσσονος ἐπαφῆς πρὸς τὴν ἰδέαν, μὴ μεμνημένους εἰς τὴν διαλεκτικὴν.

“Οπου όμως η πρώτη αυτή πηγή εξουσίας δεν υπάρχει, όπου δεν είναι δυνατή η άνωθεν συγκρότησις τῆς ομάδος τῶν ἀξίων, ἐκεῖ, ὅπως εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Νόμων, δέχεται ὡς ἀνάγκη ὁ Πλάτων τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀξίων ἀπὸ τοῦ μὴ ἀξιόους, ἀπὸ τὸ σὺνολοῦ τῶν μὴ ἀξίων. Δέχεται ἀκόμη καὶ τὴν ἐν μέρει διὰ κλήρου⁷⁷ ἐκλογὴν τῶν, δηλαδή καὶ τὴν ἀκροτάτην δημοκρατικὴν λύσιν, πάντα ταῦτα ὅμως ὑπὸ ὀρισμένους οὐσιώδεις ὅρους. Οἱ ὅροι οὗτοι ἀφοροῦν εἰς τὴν παιδείαν τῶν πολλῶν, τὴν καθ’ ὀρισμένους κανόνας τοποθέτησιν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς πολιτείας, καί, κατὰ κανόνα, τὴν καθιέρωσιν τελικῶς τῆς ἐμμέσου ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων διὰ τῆς διενεργείας τριῶν ἐπαλλήλων ἐπιλογῶν.

15. Ἐν τῇ οὕτως ὀρθῶς κυβερνωμένη πολιτεία ἕκαστον ἄτομον θὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν δι’ ἣν εἶναι ἄξιον, ἵνα πράττῃ τὰ ἑαυτοῦ.

Ὁ Πλάτων δὲν ἀγνοεῖ τὸ ἄτομον, πολλῶ μᾶλλον δὲν θέλει νὰ τὸ ὑποδουλώσῃ εἰς τὸν πολιτειακὸν μηχανισμόν. Τὸ τοποθετεῖ ἐντὸς τοῦ πολιτειακοῦ συστήματος ἀκριβῶς κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἀναπτύσσεται πλήρως. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ Πλάτων ἀρεῖται εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀτόμου, ἡ χωροῦσα πέρα τῶν ὁρίων τῆς ὀρθῆς πολιτείας. Μόνον εἰς τὰς «φλεγμαινούσας» πολιτείας, ἀδυνατοῦν νὰ ἀναπτυχθῇ πλήρως καὶ νὰ πράξῃ τὰ ἑαυτοῦ κατὰ δικαιοσύνην, ἰδρῦει τὸ ἄτομον, πέρα τῆς πολιτείας, τὸν ἴδιον αὐτοῦ προσωπικὸν κόσμον. Πάντως ἡ ὑπόστασις τοῦ ἔξω ταύτης, συνιστᾷ νοσηρὰν διὰ τὸν Πλάτωνα κατάστασιν, μοιραίαν συνέπειαν τῆς νοσηρότητος τῆς ὅλης πολιτείας.

Τὸ ἄτομον δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, καὶ ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸ ἄτομον καὶ αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον. Τὸ ἄτομον διὰ τὸν Πλάτωνα δὲν εἶναι κἄν τι τὸ αὐτοτελές, εἶναι κρικός γένους ἐκτεινομένου εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἀλλὰ καὶ τὸ γένος τοῦτο δλόκληρον δὲν εἶναι τι τὸ αὐτοτελές, ἀλλὰ ὑπάρχει ὡς μέρος τῆς πόλεως: «Ἐργῶν ὅν νομοθέτης ὢν, οὐθ’ ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν εἶναι τίθημι, οὔτε τὴν οὐσίαν ταύτην, ξύμπαντος δὲ τοῦ γένους ὑμῶν, τοῦ τε ἔμ-προσθεν καὶ τοῦ ἔπειτα ἔσομένου, καὶ ἔτι μᾶλλον, τῆς πόλεως εἶναι τό τε γένος πᾶν καὶ τὴν οὐσίαν»⁷⁸.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἔνταξις τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν πολιτείαν ἔχει ὡς προϋπόθεσιν ὅτι ἡ πολιτεία περικλείει ὅλας τὰς ἀξίας τῆς ζωῆς καὶ ὅτι οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει,

77. Νόμ. 756 e, 759 b, 768 b. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ διὰ κλήρου ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων, ἐνῶ ἡ ἐκλογὴ διὰ ψήφου, ἐρχομένη εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα τῶν ἀτόμων, ἀποτελεῖ ἤδη ἀναγνώρισιν τῆς ἀξιολογικῆς αὐτῶν διαφορᾶς. Νόμ. 757 e.

78. Νόμ. 923 a-b, 804 d. Πολ. 462 d-e.

οὐδὲ δύναται νὰ ἀναζητηῖται ἔξω ταύτης. Ὑπὸ τὸν ὄρον αὐτὸν ὁ περιορισμὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος τιθέμενος δὲν ἀποτελεῖ περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας, διότι πᾶσα πέρα τῆς πολιτείας τοιαύτη κίνησις θὰ ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀντίθετος πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ νοῦ, ὅστις ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὸν ἄρτιον κόσμον τῆς πολιτείας, καὶ κατ' ἀκολουθίαν θὰ ἦτο ἀντίθετος καὶ πρὸς τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν. Ἐν τῷ πλαισίῳ ἐπομένως τῆς κατ' ἰδέαν πολιτείας, οὐδεὶς τῆς ἐλευθερίας περιορισμὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οὐδεμία ἀντινομία μεταξὺ ἀτόμου καὶ πολιτείας.

Εὐθὺς ὁμως ὡς ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸν εὐδαίμονα κόσμον, τὸν κατ' ἰδέαν πεπλασμένον, ἀναφύονται αἱ ἀντινομίαι καὶ τὰ ἐκ τούτων τραγικὰ προβλήματα. Διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀντινομιῶν προσφερόμεν τότε εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν μόνην ἀρχὴν ἣτις δύναται νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε δεδομένων, προσφωρότεραν λύσιν, τὴν συνδυάζουσαν τὴν μεγίστην δυνατὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν κατὰ δικαιοσύνην πορείαν τοῦ συνόλου.

Αἱ πραγματικαὶ πολιτεῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ τανύουν ὀλονὲν περισσότερον τὰς πτέρυγας των διὰ νὰ περιλάβουν εἰς τοὺς σκοπούς των ὅλας τὰς ἀξίας τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ τὰς βιάζωνται, τὸ δὲ ἄτομον ἐξ ἄλλου θὰ ἔπρεπε, ἀγωνιζόμενον νὰ προσεγγίσῃ τὸ ἀγαθόν, νὰ ἀνοίγῃ καὶ αὐτὸ τὰς πτέρυγας τῆς ψυχῆς του, ὥστε νὰ ταυτίξῃ τὸν σκοπὸν τῆς ὑποκειμενικότητός του πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀντικειμενικότητος, τὸν σκοπὸν τῆς προσωπικῆς του ὑπάρξεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅστις πρέπει νὰ εἶναι καὶ σκοπὸς πάσης πολιτείας⁷⁹.

79. Τόσον πλήρως ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀπορρόφηση τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν ὀλότητα, ὥστε νὰ οὐμιζέται καὶ ἡ οἰκονομία, ἡ ἐν τῷ οἴκῳ ζωὴ τοῦ ἰδιώτου, ἀπὸ κανόνας τῆς πολιτείας, «ὅτι χωρὶς τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐν ταῖς πόλεσιν ὀρθῆς γιγνομένης μάτην ἂν τὰ κοινὰ τις οἴοιτο ἔξεν τινα βεβαιότητα θέσεως νόμων» (Νόμ. 790 b).

Αὐτὴ ἡ ἐπιταγὴ τῆς ἀπορροφῆσεως τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ σύνολον τῆς πολιτείας εἶναι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ὁ Πλάτων θέλει, καταργῶν πᾶν φηρόκεντρον ἰδιωτικὸν συμφέρον, νὰ καταλύσῃ τὴν ἰδιοκτησίαν, πλήρως μὲν εἰς τὰς ἀρχούσας τάξεις, κατὰ τὸ δυνατόν δὲ καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχομένων. (Πολ. 462 c, 464 a).

Τὴν συνήθη εἰς τὴν σύγχρονον θεωρίαν διαστολὴν μεταξὺ τῆς ἀτομικότητος καὶ τῆς ὀλότητος καὶ τῶν ἐνδεχομένων προτείων ἢ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης, ἔχει ὁ Πλάτων ὑπερκεράσει. Τὸ ἄτομον μόνον ἐν τῇ ὀλότητι καὶ διὰ τῆς ὀλότητος φθάνει εἰς τὴν ὀλοκλήρωσίν του καὶ ἐπομένως, ἐντὸς ὀρθῆς πολιτείας, ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο αὐτῶν εἶναι ἀδιανόητος. Τὸ σύνολον ἐξ ἄλλου μόνον διὰ τῆς ὀλοκληρώσεως ἐνὸς ἐκάστου ἀτόμου, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν ὀρθὴν πολιτείαν, φθάνει καὶ αὐτὸ εἰς τὴν πληρεστέραν ἀνάπτυξίν του. Μόνον ἐπομένως εἰς τὰ μὴ ὀρθὰς πολιτείας εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντίθεσις ἀτόμου καὶ ὀλότητος, ὁπότε ἀναλόγως τῶν διαρκῶς μεταβαλλομένων συνθηκῶν παρίσταται ἀνάγκη νὰ προστατευθῇ εἴτε ἡ ὀλότης ἀπὸ τὰ ἄτομα εἴτε τὸ ἄτομον ἀπὸ τὴν ὀλότητα.

16. Ὁ Πλάτων, ὡς πρῶτον ὄρον καὶ κύριον διὰ τὴν εὐδοκίμησιν μιᾶς πολιτείας, θέτει τὴν ἀρετὴν τῶν πολιτῶν, ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Ἄλλὰ δὲν ἀγνοεῖ ὅτι τοῦτο καὶ μόνον δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπαιτοῦνται πρόσφοροι γεωγραφικαὶ καὶ κλιματολογικαὶ συνθήκαι, ἢ συνδρομὴ καθαρῶς ὑλικῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐπηρεάζουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρετῶν⁸⁰.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὁ Πλάτων ἐθεώρει ὅτι δὲν ἐμειονέκτων μὲν ἐξ ἐπόψεως γεωγραφικῆς θέσεως καὶ κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ἐξῆρε μάλιστα τὴν εὐκρατον μεσότητα τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ δὴ τοῦ ἀπτικοῦ κλίματος⁸¹, ἀλλὰ ὅτι τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν καὶ ἡ στενότης τοῦ χώρου τοὺς ἠμπόδιζεν, ἐπὶ τῶν ὑλικῶν αὐτῶν στοιχείων κυρίως στηριζόμενοι, νὰ οἰκοδομήσουν ἰσχυρὰν πολιτείαν. Τὴν διαφύλαξιν τῆς πολιτικῆς τῶν ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν προκοπὴν τῶν ὄφειλαν νὰ ἐμπιστευθοῦν κατὰ κύριον λόγον εἰς τοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ εὐκράτου κλίματος εὐνοουμένους ἠθικοὺς καὶ πνευματικοὺς παράγοντας, τὴν ἐργατικότητα, τὴν εὐφροσύνην καὶ γενικῶς τὴν ἀρετὴν, διότι κατ' αὐτοὺς τοὺς παράγοντας καὶ μόνον οἱ Ἕλληνες ὑπερεῖχον τῶν βαρβάρων⁸².

Βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ὑλικὰς αὐτὰς συνθήκας τὰς θέλει ἐξυπηρετικὰς τῶν καθαρῶς ἠθικῶν σκοπῶν τῆς πολιτείας. Οὕτω γεωγραφικὰς θέσεις παρεχούσας τὴν δυνατότητα ταχέως καὶ ἀπεριορίστου πλουτισμοῦ δὲν θεωρεῖ προσφόρους διὰ πολιτείαν σκοπίμως περιορίζουσιν τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας, τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν πολιτῶν τῆς.

17. Ἡ πολιτικὴ σκέψις τοῦ Πλάτωνος δὲν ἐξαντλεῖται ὅμως εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν δύο κατ' ἰδέαν πολιτειῶν χωρεῖ περαιτέρω καὶ διατυπώνει θεμελιώδεις σκέψεις περὶ τῆς ὀρθοτέρας συντάξεως τῶν πραγματικῶν πολιτειῶν.

Δύο εἶναι αἱ μορφαὶ αἱ ἀποτελοῦσαι κατὰ Πλάτωνα τὴν βᾶσιν τῆς διακρίσεως τῶν πραγματικῶν πολιτειῶν, ἢ μοναρχικὴ καὶ ἢ δημοκρατικὴ⁸³. Ἐκ τῆς προσμίξεως τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν σχηματίζονται τὰ διάφορα εἶδη ἱστορικῶν πολιτευμάτων. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιτυχοῦς προσμίξεως σχηματίζονται τὰ καλύτερα μεταξὺ αὐτῶν. Τῆς προσμίξεως «μοναρχικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας, ἧς ἀεὶ δεῖ μ ε σ ε ὑ ε ι ν τὴν πολιτείαν»⁸⁴.

80. Νόμ. 747 d.

81. Κριτίας 110 d-111 e, Ἐπινομίς 987 d, ἐνθα προφανῶς ἐκφράζονται πλατωνικαὶ σκέψεις.

82. Ἄλκιβ. 123 c-d. Βλ. καὶ Τίμ. 24 c.

83. «Εἰσὶν πολιτειῶν οἷον μητέρες δύο τινές, ἐξ ὧν τὰς ἄλλας γεγονέναι λέγων ἂν τις ὀρθῶς λέγοι, καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν μοναρχίαν ὀρθόν, τὴν δ' αὖ δημοκρατίαν». Νόμ. 693 d.

84. «Ἡ μὲν αἴρεσις οὕτω γιγνομένη μέσον ἂν ἔχοι μοναρχικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας, ἧς ἀεὶ δεῖ μεσεύειν τὴν πολιτείαν» Νόμ. 756 e -757 a. Βλ. καὶ 701 e. Εἶναι γνωστὸν ὅτι

Όταν λείψη ή εξουσία τοῦ νοῦ ἢ καὶ τῆς φρονήσεως, εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ συγκρατοῦνται αἱ ἐγγενεῖς εἰς πᾶσαν πολιτικὴν κοινωσίαν ροπαί, ἢ τάσις τῶν μὲν ἐξουσιαζόντων νὰ ἐπεκτείνουσι πέρα τοῦ μέτρου τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, τῶν δὲ ἐξουσιαζομένων τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Οὕτω κινδυνεύει ἡ πολιτεία εἴτε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τυραννικὸν καθεστῶς, εἴτε νὰ περιπέσῃ εἰς τὴν ἀναρχίαν. Μόνον ἡ μεμετρημένη σύνθεσις ἐξουσίας καὶ ἐλευθερίας σώζει⁸⁵. Διὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθιερώσεως κανόνων, ἐκ τῶν ὁποίων, οἱ μὲν ἱκανοποιοῦν τὸ αἶτημα τῆς τάξεως, οἱ δὲ τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας, ἐξουδετερώνονται αἱ ὑπερβολαὶ τῶν δύο ἀντιθέτων ροπῶν καὶ φθάνομεν, διὰ τοῦ συγκρασμοῦ τῶν ἀντιθέτων, εἰς τὸν συμβιβασμόν. Φθάνομεν εἰς τὰς εἰς πάντα ἀρχαῖον ἔλληνα προσφιλεῖς « μετρίας » λύσεις. Ἀμέσως μάλιστα πραγματοποιούμενα θὰ ἀπήλλασσον τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τῶν τότε μαστιζόντων αὐτὰς δεινῶν⁸⁶.

Ἐπανελημμένως ὁ Πλάτων τονίζει ὅτι θὰ παύσουσι αἱ στάσεις καὶ διενέξεις νὰ ταλαιπωροῦν τὰς πόλεις, ἂν τέρμα τῶν διενέξεων αὐτῶν δὲν εἶναι ἡ νίκη τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης φατρίας, ἀσχέτως τοῦ δικαίου ἐκάστης, ἀλλὰ ἡ ὀριστικὴ κατάργησις νικητῶν καὶ ἡττημένων, καί, διαγραφομένου τοῦ παρελθόντος, ἡ καθιέρωσις καθεστῶτος δικαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι ἰσοτίμως νὰ ὑποταχθῶσι⁸⁷.

Όταν ἐγκαταλείψωμεν τὰς μετρίας αὐτὰς λύσεις, περιπίπτομεν εἰς τὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μὴ ἰσορροπημένας μίξεις, ὅπου ὑπερμέτρως ἐπικρατεῖ ἢ τὸ μοναρχικὸν ἢ τὸ δημοκρατικὸν στοιχεῖον, ὅπου δηλαδὴ ἢ ἔχομεν ὑπέρμετρον ἐλευθερίαν καὶ ἀταξίαν, ἐνδεχομένως ἀναρχίαν, ἢ ὑπέρμετρον τάξιν καὶ πειθαρχίαν, καὶ ἐνδεχομένως ἀθάρατον τυραννίδα, καὶ ὅπου μοιραίως δὲν παύουν αἱ ἀντεκδικήσεις, αἱ ἀνατροπαὶ καὶ αἱ στάσεις.

Ὁ Πλάτων τὰ ρηθέντα ἱστορικὰ πολιτεύματα ταξινομεῖ ὡς ἀκολούθως: Τέμνει ταῦτα κατὰ δύο κατευθύνσεις, μίαν ἀξιολογικὴν καὶ ἄλλην τυπικὴν ἀριθμητικὴν.

Ἀξιολογικῶς θετικὰ εἶναι τὰ πολιτεύματα εἰς ἃ οἱ ἐξουσιάζοντες ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου, δηλαδὴ καὶ τῶν μὴ μετεχόντων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας· ἀξιολογικῶς ἀρνητικὰ εἶναι ἐκεῖνα εἰς ἃ οἱ ἐξουσιάζοντες ἀποβλέπουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν εὐδαιμονίαν.

καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀλλὰ καὶ ὁ Ζήνων ὁ στωϊκὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κικέρων, ἐμπνεόμενος καὶ ἀπὸ τὸ πολίτευμα τῆς Ρώμης, ὑπῆρξαν πάντες θιασῶται τῶν μεικτῶν πολιτευμάτων.

85. Η' Ἐπιστ. 354 c, Νόμ. 691 e -692 a.

86. Νόμ. 690 c.

87. Ζ' Ἐπιστ. 337 a-b.

Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς - τυπικῆς σκοπιᾶς διαιρεῖ ὁ Πλάτων τὰς πολιτείας, κατὰ τὸν ἦδη, εἰς τὴν ἐποχὴν του, καθιερωμένον τρόπον, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φορέων τῆς κυρίας πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐνός, ὀλίγων ἢ πολλῶν⁸⁸.

Ἐποῦ κρατοῦν οἱ πολλοί, ἔχομεν *δημοκρατίαν*, ἢ ὁποία εἶναι ὀρθὴ πολιτεία, ὅταν οἱ πολλοὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου, χωρὶς ἐξαίρεσιν τῶν ὀλίγων μὴ κρατούντων, τῶν ἐκάστοτε μειωψηφούντων, καὶ κακῆ *ὀλιγαρχία*, ὅταν ἀντιθέτως ἀποβλέπη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μόνον τῶν πολλῶν κρατούντων, κατ' ἀποκλεισμόν τῶν ὀλίγων, δηλαδὴ τῆς μειωψηφίας. Ἐποῦ κρατεῖ ὁ εἷς, ἔχομεν *μοναρχίαν* μὲν, ὅταν ὁ εἷς ἀποβλέπη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου, καὶ *τυραννίδα*, ὅταν ἐξουσιάζη πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἐποῦ τέλος κρατοῦν οἱ ὀλίγοι, τότε ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον κλιμάκωσιν. Ὅταν οἱ κρατοῦντες ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου καὶ διακατέχωνται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας, ἴστανται δὲ οὕτω μακρὰν πάσης ἰδιοτελοῦς σκέψεως, ὅταν, ἐν ἄλλοις λόγοις, κρατοῦντες εἶναι οἱ φύλακες τῆς κατ' ἰδέαν πολιτείας, τότε ἔχομεν τὸ πολίτευμα τὸ τὰ μάλα πλησιάζον πρὸς τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν, τὸ καλούμενον «*τιμοκρατία*»⁸⁹. Ὅταν οἱ ὀλίγοι κρατοῦντες δὲν διακατέχωνται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρείας, οὔτε καὶ εἶναι φορεῖς τοῦ λόγου, ὅπως οἱ βασιλικοὶ ἄνδρες, ἀποβλέπουν ὅμως παρὰ ταῦτα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου, ἔχομεν μίαν ἀξιολογικῶς ἀνωτέρας ποιότητος *ἄριστοκρατίαν*. Ἀντιθέτως, ἐὰν οἱ ὀλίγοι κρατοῦντες ἀποβλέπουν εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον, τότε ἔχομεν μίαν κακῆς ποιότητος, μίαν παρεκβατικὴν *ὀλιγαρχίαν*⁹⁰. Ὁ Πλάτων θεωρεῖ ὅτι ἡ *μοναρχία* «*ζευχθεῖσα μὲν ἐν γράμμασιν ἀγαθοῖς*» ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην τῶν πολιτειακῶν μορφῶν, ἀλλ' ὅταν διέπεται ἀπὸ τὴν ἀθαιρεσίαν τοῦ μονάρχου εἶναι ἡ χειρίστη· ἡ δημοκρατία ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ, λόγω τῆς διασπορᾶς τῆς ἐξουσίας εἰς πολλὰς χεῖρας, οὔτε ἀγαθόν, οὔτε κακὸν μέγα δύναται, μεταξὺ μὲν τῶν διεπομένων ἀπὸ νόμους, δηλαδὴ τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν εἶναι ἡ χειρίστη, συγκρινομένη ὅμως πρὸς τὰ πολιτεύματα τῆς ἀθαιρεσίας, ἡ καλλίστη. Ὁ Πλάτων τὴν χαρακτηρίζει ὡς «*ἠδεῖαν πολιτείαν καὶ ἀναρχον καὶ ποικίλην, ἰσότητά τινα ὁμοίως τε ἴσοις καὶ ἀνίσοις διανεμόουσιν*»⁹¹. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, αὕτη, οὔσα εἰς τὸ μέσον μεταξὺ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας, δὲν εἶναι ποτὲ οὔτε ἡ καλλίστη οὔτε ἡ χειρίστη, ἀλλὰ πάντοτε μετρία⁹².

88. Πολ. 544 c - 545 a. Νόμ. 681 c, 712 c - 714 b. Εἰς αὐτὴν τὴν ποσοτικὴν διάκρισιν ἀναφέρονται οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαίων. Βλ. Ἡρόδοτον III 80-82, Ξενοφῶντος Ἄπομν. IV 6, 12. Ἰσοκράτους Παναθην. 52.

89. Πολ. 547 b-d.

90. Πολ. 550 c.

91. Πολ. 558 c. Βλ. 557 a-e, 560 a - 561 e.

92. Πολιτ. 303 a.

18. Ἡ πόλις τῆς Πολιτείας, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, « ἡ πολιτεία ἦν μυθολογοῦμεν λόγῳ »⁹³, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα. « Κεῖται ἐν λόγοις », « ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι »⁹⁴. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι λογικῶς ἀδύνατος. Λογικῶς, εἰς τὸ ἄπειρον τοῦ χρόνου, δὲν ἀποκλείεται νὰ συντρέξουν ψυχολογικοὶ καὶ ὕλικοι ὄροι τόσον ἰδανικῶς ἐννοϊκοί, ὥστε ἡ κατ' ἰδέαν πολιτεία, ἢ τι παραπλήσιον αὐτῆς, νὰ καταστῇ πραγματικότης⁹⁵. Ἡ λογικὴ ὅμως αὕτη δυνατότης, μέχρι τοῦ σημείου ὅπου ἐκτείνεται τὸ βεληνεκὲς τῆς ἱστορικῆς μας ὁράσεως, δὲν διαφαίνεται διότι « ἀνθρωπεῖα φύσις οὐδεμία ἱκανὴ τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσα αὐτοκράτωρ πάντα, μὴ οὐχ ὕβρεώς τε καὶ ἀδικίας μεστοῦσθαι »⁹⁶. Θὰ ὑφίσταται ἐπομένως πάντοτε χάσμα μεταξὺ κατ' ἰδέαν πολιτείας καὶ πραγματικότητος, ἀφοῦ ἐκ φύσεως ἄλλωστε ὅ,τι διὰ πράξεων ἐκτελοῦμεν ἐφάπτεται ὀλιγώτερον τῆς ἀληθείας ἀπὸ ὅ,τι διὰ λόγων διατυποῦμεν⁹⁷. Τὸ ἀνεφικτὸν ὅμως τῆς ἰδανικῆς αὐτῆς πολιτείας δὲν μειώνει τὴν ἀξίαν της, ἀντιθέτως τὴν ἀυξάνει. Ἐὰν ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ τὸν πολιτικὸν ἀστὲρα, τότε δὲν θὰ ἔμενεν ὁ ἀστήρ αὐτὸς πάντοτε εἰς ὅλα τὰ πλάτη τῶν ὠκεανῶν ὁ ἀμετακίνητος ὁδηγὸς ὅλων τῶν πομπούρων.

Ἡ Πλάτων δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς πολιτείας του ἢ καὶ τῆς πολιτείας τῶν Νόμων. Πρόθεσις του ἦτο νὰ διαγράψῃ τοὺς σκοπούς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔσασαι πρέπει νὰ πορεύεται ὁ πολιτικός, καὶ τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας πρὸς τοῦτο ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ. Πρόθεσις του ἦτο νὰ τοποθετήσῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ π α ρ ά δ ε ι γ μ α τῆς ὀρθῆς πολιτείας⁹⁸.

Τὸ παράδειγμα ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι σύνθεσις τῆς φαντασίας, εἶδος νεφελοκοκκυγίας, τρέπουσα τὴν σκέψιν πρὸς ὑπεριστορικοὺς ὁραματισμούς. Τὸ παράδειγμα δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑπερέπεραν, ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα. Διατυποῦν τὸ ἀνεφικτὸν, ἀποβλέπει εἰς τὸ ἐν τῇ πραγματικότητι ἐφικτόν. Ἡ Πλάτων ἔχει πλήρη συνειδήσιν τοῦ χρέους τοῦ πολιτικοῦ νὰ ἀφιερῶται εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐφικτοῦ καὶ μόνον καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἐπιδιώξιν τῶν ἀνεφικτῶν⁹⁹.

93. Πολ. 501 e.

94. Πολ. 592 a. Βλ. καὶ Πολ. 473 a, Νόμ. 739 d.

95. «Ὁδὸ γὰρ ἀδύνατος γενέσθαι, οὐδ' ἡμεῖς ἀδύνατα λέγομεν· χαλεπὰ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ὁμολογεῖται». 499 d. Ὁμοίως Πολ. 502 c, 540 d.

96. Νόμ. 713 c. Βλ. καὶ Νόμ. 875 b, Θεαίτ. 176 a.

97. «Ἐὰν οἶόν τέ τι πραχθῆναι, ὡς λέγεται, ἢ φύσιν ἔχει πρᾶξιν λέξεως ἦτον ἀληθείας ἐφάπτεσθαι. . .» Πολ. 473 a.

98. Πολ. 472 c, 500 e, 592 b.

99. «Τούτων δὲ τὰ μὲν δυνατὰ ἔστιν γίνεσθαι, τὰ δ' οὐ δυνατὰ· τὰ μὲνοδν δυνατὰ βούλοισι' ἂν ὁ διακοσμῶν, τὰ δὲ μὴ δυνατὰ οὐτ' ἂν βούλοισιτο ματαίως βουλήσεις, οὐτ' ἂν ἐπιχειροῖ». Νόμ. 742 e.

Ἐπὶ τὴν ἀνάγκην ἐνὸς μέτρου συγκρίσεως, μιᾶς καθοδηγητικῆς ἀρχῆς, ἐνὸς παραδείγματος ἰδανικῆς πολιτείας· εἰς τοῦτο δὲ ἔγκειται ἡ ἀκατάλυτος αὐτῆς ἀξία.

19. Ἡ πολιτεία τῶν «Νόμων» κεῖται μεταξὺ τοῦ παραδείγματος τούτου τῆς Πολιτείας καὶ τῆς πραγματικότητος. Ἀφίσταται ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς Πολιτείας, διότι ἡ ταῦτις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ὁλότητα δὲν εἶναι ἐντελής, καθ' ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰδικώτερον εἰς τοὺς ἄρχοντας, διότι ἡ ταῦτις αὐτῶν πρὸς τὸν λόγον δὲν εἶναι ἐπίσης ἐντελής¹⁰⁰.

Ἀσχέτως ὁμοῦ πρὸς τὴν διαφορὰν αὐτὴν, αἱ πολιτεῖαι τοῦ διαλόγου τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Νόμων ἴστανται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν αὐτὴν σύλληψιν περὶ πολιτείας. Τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ προβεβηκὸς τὴν ἠλικίαν φιλόσοφος προσεγειώθη ἢ ὅτι ἐγκατέλειπε τὰς ἀρχικάς του ἀπόψεις, ἐπηρεασθεὶς μάλιστα ἐκ τῆς μελέτης τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἰσχυρότων θετικῶν δικαίων, δὲν εὐσταθεῖ. Ὁ Πλάτων εἰς μὲν τὸν πρῶτον διάλογον καθορίζει πῶς δεῖ νὰ διαμορφῶται ἡ πολιτεία, ἐὰν ὑπάρχον ἄρχοντες ἀξιοὶ νὰ φέρουν ὄλον τὸ βάρος τοῦ Λόγου, εἰς δὲ τὸν δεύτερον πῶς δεῖ νὰ διαμορφῶται, ὅταν τοιοῦτοι δὲν ἐμφανίζονται. Οὐδεμία διαφορὰ ἐπιδιώξεων ὑπάρχει, οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν ἀντίφασις.

Ἦδη μεταξὺ τῆς ἰδέας, αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, καὶ τοῦ παραδείγματος τῆς κατ' ἰδέαν πολιτείας ὑπάρχει ἀπόστασις μεγάλη. Καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν ὀλίγοι εἶναι οἱ φορεῖς τοῦ λόγου, καὶ λαμβάνεται ὡς δεδομένον, ὅτι οἱ πολλοὶ οὐδέποτε δύνανται νὰ φθάσουν νὰ ταυτίσουν τὴν σκέψιν των πρὸς τὸν λόγον, ἀρκεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀπόστασιν αὐτήν. Ἐχει ἐπομένως καὶ ἡ κατ' ἰδέαν πολιτεία ὑπ' ὅψιν τὴν σχετικότητα τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἀπέχει κατὰ πολὺ μιᾶς ἀπολύτου συλλήψεως. Κεῖται κατ' ἀκολουθίαν καὶ αὐτὴ εἰς τι σημεῖον τῆς ἀπέριου κλίμακος, ἣτις συνδέει τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἰδέας καὶ δὴ εἰς τὸ σημεῖον ὅπου, κατὰ τὸν προσφορότερον τρόπον, δύναται ὡς παράδειγμα νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Οἱ Νόμοι εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίμακος, χαμηλότερον ὁμοῦ, πλησιέστερον πρὸς τὰ πράγματα καὶ ἐπομένως καί, ἔν τισι τοῦλάχιστον, μὲ στενοτέραν ἀκτῖνα ἐφαρμογῆς¹⁰¹.

100. Νόμ. 807 b-c.

101. Τὰ χρονικῶς περιορισμένα, τὰ σχετικῆς ἐπομένως ἀξίας σημεῖα τῶν πλατωνικῶν πολιτειῶν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰλημμένα ἀπὸ τὰς νομοθεσίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς ἐποχῆς του. Ἀρκετὰ ὁμοῦ εἶναι καὶ προσωπικαί του ἐπινοήσεις. Ὁ Πλάτων εἶχε πλήρη συνείδησιν ὅτι ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν ἰδέαν, διὰ τῆς διατυπώσεως συγκεκριμένων λύσεων, ἔπρεπε νὰ ἐντοπίσῃ τὸ παράδειγμά του· διὸ καὶ ἐνσυνειδήτως κατασκευάζει ἑλληνίδα πόλιν. Πολ. 470 e.

Ὁ Πλάτων φαίνεται ὅτι ἐπροτίθετο καὶ εἰς τρίτην τινὰ βαθμίδα τῆς ἀπειρου ταύτης κλίμακος νὰ σταθῇ καὶ προφανῶς τοῦτο εἶχε ἐν νῶ ὅτε ἔγραφε «ἢ μὲν δὴ τοιαύτη πόλις — (ἐννοεῖ τὴν κατ' ἰδέαν πολιτείαν) — εἶτε που θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν αὐτὴν οἰκοῦσι πλείους ἑνός, οὕτω διαζῶντες εὐφραυνόμενοι κατοικοῦσι· διὸ δὴ παρὰδειγμά γε πολιτείας οὐκ ἄλλη χρὴ σκοπεῖν, ἀλλ' ἐχομένους ταύτης τὴν ὅτι μά- λιστα τοιαύτην ζητεῖν κατὰ δύναμιν. Ἦν δὲ νῦν ἡμεῖς ἐπιχειροῦμεν — (δηλαδὴ ἢ πολιτεία τῶν Νόμων) — εἴη τε ἂν γενομένη πως ἀθανασίας ἐγγύτατα καὶ τιμίαι δ ε υ τ ε ρ ω ς τ ρ ῖ τ η ν δὲ μετὰ ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, διαπερανούμεθα»¹⁰².

Πέρα ὅμως τῆς διαφορᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν ἰδέαν αἱ δύο πολιτεῖαι τοῦ Πλάτωνος ἐκπορεύονται ἀπὸ τὴν αὐτὴν περὶ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως θεωρίαν. Κατ' οὐδὲν οἱ Νόμοι παρεκκλίνουν ἀπὸ τὴν πολιτείαν τοῦ παραδείγματος.

Ἀμφότεραι αἱ πολιτεῖαι θέλουν νὰ διαφυλάξουν, ἀγωνιζόμεναι, τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόστασιν. Ἀμφότεραι εἶναι πολιτεῖαι εἰρήνης πρὸς τὰ ἔξω, δικαιοσύνης πρὸς τὰ ἔσω¹⁰³.

Ἀμφότεραι θέλουν τὴν τοποθέτησιν ἐκάστου ἀτόμου ἐκεῖ ὅπου θὰ ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ ἰκανότητάς αὐτοῦ· καὶ τοῦτο ὀνομάζει ἀμετακινήτως ὁ Πλάτων δικαιοσύνην, οὐχὶ δὲ τὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ βάσει κριτηρίων εἶτε οικονομικῆς ἰσχύος εἶτε κληρονομικότητος, εἶτε καὶ βάσει τῆς ἀρχῆς μιᾶς ἀνυπάρχοντος ἐν τοῖς πρά- γμασιν ἰσότητος. Ἀμφότεραι θέλουν τῆς πολιτείας νὰ ἡγοῦνται οἱ φορεῖς τοῦ Λό- γου, ἢ οἱ πρὸς αὐτοὺς ἐγγύτεροι, οἱ ἔχοντες φρόνησιν, οἱ ἐπιστήμονες. Ἡ δια- φορὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιλογῆς των δὲν μεταβάλλει τὴν οὐσίαν. Ἡ ἐν τούτῳ τῷ πνεύματι ἀξιοκρατία ἢ ἀριστοκρατία εἶναι κοινὸν γνώρισμα καὶ τῶν δύο πολι- τειῶν.

Ἀμφότεραι αἱ πολιτεῖαι στηρίζονται ἐπὶ μιᾶς μονολιθικῶς ὀργανωμένης παι- δείας ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν διάπλασιν πολιτῶν ἰκανῶν νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς ὅ,τι ζητεῖ ἢ πολιτεία. Ὀλόκληρος ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὰς δύο πολιτείας ἐξαντλεῖται εἰς τὴν μορφὴν τοῦ πολίτου, ἀφοῦ ἐν αὐτῇ τῇ μορφῇ εὐρίσκουν τὴν πλήρωσιν αὐτῶν ὅλαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ καὶ ὅλαι αἱ ἀξίαι.

20. Ἡ περὶ πολιτείας θεωρία τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι σημαντικὴ ἀπλῶς ὡς ἱστορικὸν γεγονός· δὲν ἀποτελεῖ μόνον σταθμὸν τῆς ἱστορίας τοῦ πνεύματος· εἶναι, κατὰ τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα, ἀνεξάντλητος, σχεδὸν ὑπεριστορικὴ, πηγὴ γνώσεως διὰ τὴν ἐπίλυσιν βασικῶν πολιτειακῶν προβλημάτων, τῆς παρουσίας καὶ πάσης, τολμῶ νὰ εἶπω, ἐποχῆς. Ὅσοι δὲν παραμερίζουν τὰ χρόνον καὶ χώρον περιορισμένα

102. Νόμ. 739 e.

103. Νόμ. 701 d, Νόμ. 828 e, 829 a.

ἐν τῇ πλατωνικῇ σκέψει καὶ δὲν συγκεντροῦνται εἰς τὰ ἄχρονα καὶ τὰ καθολικά, ὅσοι δὲν ἔχουν τὴν διὰ τοιαύτας μελέτας δύναμιν ἀφαιρέσεως, ὁμιλοῦν εἴτε περὶ οὐτοπιῶν, εἴτε περὶ παρωχημένων ἀντιλήψεων, ξένων πρὸς τὰ νέα προβλήματα τὰ ἀνακώφανα εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν. Ἀντιθέτως οἱ κατὰ τὴν ὀρθὴν μέθοδον μελετῶντες τὰ πλατωνικά κείμενα, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ τὰ κατέχονται ἀπὸ τὸ αἶσθημα, ὅτι ὁ Πλάτων εἶναι ἐπίκαιρος, περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πολλοὶ τῶν συγχρόνων καὶ ὅτι, παρ' ὅλον ὅτι βιβλιοθῆκαι ὀλόκληροι ἐγράφησαν διὰ τὰς πολιτικὰς του θεωρίας, ἅπειρα εἶναι ἀκόμη τὰ νέα τὰ ὅποια ἔχουν ἀπὸ αὐτὰς τὰ διδαχθῶν.

Πρέπει κάποτε τὰ ἀντιληφθῶμεν ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἰλιγγιῶντες ἀπὸ τὴν ἐπιταχνομένην δίνην τῶν γεγονότων, ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις δὲν συμπαράσφρει τὰ πάντα εἰς τὴν ὁρμὴν αὐτῆς, καὶ ὅτι, ὑπεράνω τῆς ἀενάου ροῆς, ἴστανται οἱ ἀμετακίνητοι νόμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἰδία αὐτῆ ροὴ ἐκτυλίσσεται, καὶ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι οἱ νόμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει ἐν αὐτῇ τὰ ἐκτυλίσσεται ἢ πρᾶξις τῶν ἀνθρώπων.

Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἠδτυχήσαμεν τὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ἀρχαιογνωσίαν, ἐγκύπτομεν εἰς τὸν Πλάτωνα, διὰ τὰ διδαχθῶμεν ὅχι τὸ παρελθόν, ἀλλὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Ὁ Πλάτων ἔχει τὴν δύναμιν τὰ λυτρώνη ἀπὸ τὰ ἐκμαγεῖα μερικῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι, ἐκπεσοῦσαι εἰς τὴν ἀγοράν, γίνονται, καθημερινῶς ἐπαναλαμβανόμεναι, ἀντικείμενον ἐμπορίου καὶ ἀφορμαὶ κενῶν πολιτικῶν ἐρίδων καὶ στάσεων. Ἐχει τὴν δύναμιν ὁ Πλάτων, ἐπανάγων ἡμᾶς εἰς τὴν πηγὴν τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ ἀποδίδων εἰς αὐτὰς τὴν πρῶτην καθαρότητά των, τὰ τὰς ἀνανεώνη.

Ὑπεράνω τοῦ σημερινῆ χάους νοημάτων καὶ πραγμάτων, τὸν ἀτενίζομεν ὡς ἀπαρασάλετον σημεῖον προσανατολισμοῦ, παράδειγμα ἐνὸς κόσμου καθαρῆ καὶ κοσμίου, ἐν μέσφ τῆς σημερινῆς ἀκοσμίας.

Κόριοι συνάδελφοι,

Ἐδόθη εἰς μερικὰ σπάνια πνεύματα τὰ δημιουργήσουν νοητὰ σχήματα καὶ μορφάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπετάγη, κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας μακροὺς αἰῶνας, ἡ σκέψις τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εὔρον αἱ νεώτεροι αὐτῶν γενεαὶ οὔτε τὴν δύναμιν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν λόγον τὰ ἐκφύγον ἀπὸ τὰς μορφάς αὐτάς. Ἐντὸς αὐτῶν ἀνεπτύσσοντο καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἐξειλίσσετο ἡ σκέψις αὐτῶν. Χωρὶς τὰ τὸ θέλωμεν, καὶ χωρὶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ τὸ γνωρίζωμεν, αἱ μορφαὶ τῆς πλατωνικῆς σκέψεως ζοῦν ἐν ἡμῶν καὶ περὶ ἡμᾶς.

Ἐξ αὐτῆς ἐκπορεύονται τὰ νάματα τοῦ οὐμανισμοῦ, τὰ κατακλύσαντα τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον μέχρις ἡμῶν, τὰ ἀποτελέσαντα τὸν πυρῆρα τοῦ Δυτικοῦ Πολιτι-

σμοῦ· ἐξ αὐτῆς κυρίως καὶ ἡ θύραθεν σοφία, ἢ χαλυβδώσασα τὸ δόγμα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ἐπιπλάτων, καὶ παρ' αὐτῷ ὁ μέγας μαθητὴς του, ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι ἴσως οἱ κραταιότεροι δυνάσται, οἱ ἀνέκπτωτοι βασιλεῖς τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ 23 αἰῶνας ἡ σκέψις τοῦ ἀνθρώπου, κοπιῶσα καὶ ἀσθμαίνουσα, ἰχχνεύει ὀπισθεν αὐτῶν, μὴ δυναμένη, εἴτε τὰς ἀσπάζεται, εἴτε τὰς ἀρνεῖται, γὰ ἀγνοήσῃ τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι ἐνομοθέτησαν.

Ἐπὶ πολλοὺς ἀκόμη αἰῶνας οἱ κορυφαῖοι αὐτοὶ ταγοὶ θὰ οἰακίζουν τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. Ὅχι μόνον τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν τὰ πορίσματα τοὺς δικαίωνων καὶ τοὺς ἐνισχύουν, ἀλλὰ καὶ τῶν σημερινῶν λαῶν αἱ ἀνήκεστοι δολιχοδρομῖαι. Ὑπεράνω τῶν «παρεκβατικῶν» πολιτειῶν, τῶν «στασιωτικῶν», ἐντὸς τῶν ὁποίων συνθλιβόμεθα, ἀκριβῶς σήμερον, ἴσταται ὁ Πλάτων, δι' ὅσους δὲν ἀμβλυποῦν, ὡς ὁ ἀπαράτρεπτος καὶ ὀρθοδίκαιος κριτὴς, ὁ κηρύσσων ἐκεῖνα ἄνευ τῶν ὁποίων «οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσι, δοκῶ δὲ οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει».